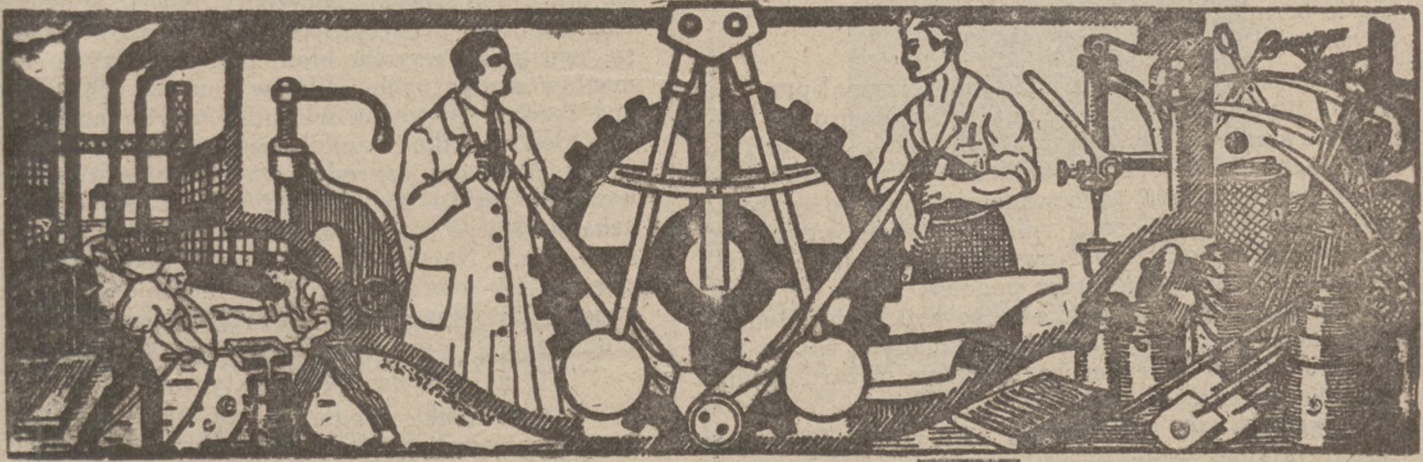
RYNEK METALOWY i MASZYNOWY

STAŁE DODATKI: „ELEKTRO- I RADJOTECHNIKA" • „POSTĘPY W PRZEMYŚLE" • „DZIAŁ SAMOCHODOWY" „DZIAŁ BUDOWLANY, DRZEWNY I CERAMICZNY" • „DZIAŁ MASZYN ROLNICZYCH"

Nr. 33 Poznań, 17 sierpnia 1929 Rok IX

PRZEDPŁATA kwartalna 4½ zł + 40 gr za dostawę franko w dom.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA POZNAŃ, WIELKA 10. - TEL. 2277

Tygodnik abonować można na wszystkich pocztach w Państwie Polskiem.

Ceny ogłoszeń i inne warunki zamieszczone są na stronie ostatniej

Z ruchu organizacyjnego przemysłu odlewów żelaznych

W miarę postępu czasu i zanikania ostatnich zapór dzielnicowych jednolitość naszego społeczeństwa występuje coraz jaskrawiej, a w życiu gospodarczem zdrowe tendencje do samozorganizowania się szeregu dziedzin wytwórczości międzydzielnicowej biorą coraz więcej górę nad względami krótkometowych własnych interesów poszczególnych wytwórni. Na temat tego ruchu organizacyjnego wogóle, a w przemyśle odlewów żelaznych w szczególności, pisze na łamach „Gaz. Handl." p. P. Bieńkowski:

„Takie skupianie się poszczególnych placówek przemysłowych na terenie jednej organizacji, przepojonej wspólnemi celami i zadaniami, dziś szczególnie posiada wybitne znaczenie nietylko dla samych bezpośrednio zainteresowanych członków i właścicieli przedsiębiorstw, lecz i dla całości zdrowia gospodarczego Polski; dziś — powtarzamy — szczególnie, kiedy czasy wytwarzania i sprzedawania *„dziko"* coraz bardziej się od nas oddalają.

Ten proces skupiania się jednostek przemysłowych przyśpieszają, oczywiście panujące obecnie konjunktury gospodarcze, wsuwające na porządek dzienny moc zagadnień, wobec których zachodzi potrzeba zajęcia jednolitego stanowiska.

Tak, naprzykład, wspomnijmy o wciąż palącem dziś zagadnieniu, jakiem jest sprawa *ustalenia warunków sprzedaży, płatności, cen,* nie mówiąc o innych.

Z szeregu kartelów, które w ostatnich czasach powstały wymieńmy porozumienia branż na terenie większych ośrodków gospodarczych — w Łodzi, Bielsku itd., wreszcie — powstałe niedawno kartele gwoździ i drutu, które rozpoczęły porozumienie na terenie przemysłu metalowego; wkońcu wskazać należy na prace, mające na celu stworzenie *kartelu przemysłu odlewów żelaznych.*

Prace nad stworzeniem tego kartelu zapoczątkował dyr. Jerzy Lipowski, doskonały znawca tej gałęzi produkcji i niestrudzony jej orędownik. Aby jednak prace te wydały owoce, dyr. J. Lipowski prócz organizowania samych przemysłowców podjął też i organizowanie hurtowników tej branży, aby dzieło porozumienia uczynić kompletnem.

Wyniki tych prac w tej chwili już przedstawiają się poważnie. Powstała *Centrala Handlu Żeliwem,* która zdołała skupić na swym terenie przeszło 12 poważniejszych fabryk, reprezentujących gros produkcji odlewów żelaznych. W najbliższym czasie do kartelu przystąpią i inne fabryki, które poczynają rozumieć, że nie chodzi tu o hegemonję jednych nad drugiemi, lecz o uzdrowienie stosunków w tej branży, o zracjonalizowanie jej metod produkcji, sprzedaży, słowem — o stworzenie dla przemysłu odlewów żelaznych odrębnej zorganizowanej komórki gospodarczej w państwie.

Sądzimy, że tym razem nie powtórzy się historja 1924 r., kiedy również fabryki postanowiły się zorganizować, nawet już stanęły na wspólnej platformie porozumienia, lecz nie wytrwały w dobrych postanowieniach. Teraz oczekujemy od nich, że dadzą dobry przykład.

Przezroczysta stal

W Berlinie odbywała się niedawno wystawa metali, używanych we współczesnym przemyśle. Wśród wielu ciekawych eksponatów, przedstawiających różne stadja obróbki metali, niezaprzeczenie najciekawszym był jeden: stal przezroczysta. Jakkolwiek zdaje się to brzmieć paradoksalnie, stal taka istnieje, a wynalazcą jej jest prof. dr. K. Muelle.

Ten sam uczony dwa lata temu otrzymał przezroczyste płytki złota, obecnie zaś wynalazł proces, który daje stosować się do wszystkich metali, a więc i do otrzymania przezroczystej stali. Dzięki temu wynalazkowi stal może być walcowana w blaszki o grubości kilku miljonowych części cala i staje się wtedy tak przezroczysta, jak szkło. Nawet słabe promienie "alfa" przechodzą swobodnie przez podobne płytki. Grubość płytek jest tak nikła, iż nie może być bezpośrednio zmierzona zapomocą żadnego ze znanych sposobów, a tylko zostaje określona na zasadzie ciężaru gatunkowego blaszek.

Jednocześnie najtwardsza stal przy takiej grubości staje się nadzwyczaj elastyczną. Np. arkusz podobnej stali o wymiarach kwadratu 15 cali, ustawiony w odległości jednego yarda od wentylatora, ugina się od prądu powietrza, na podobieństwo powierzchni wody, poruszanej przez wiatr. Dodać należy, że płytki przezroczystej stali są przygotowane z matematyczną ścisłością, co do wszędzie jednakowej grubości, a pozatem są jakościowo jednakowe, bez braków i wad powierzchni. Wogóle stal, nawet przy tej idealnej niemal grubości zachowuje wszystkie własności, zyskuje nową, tj. zupełną przezroczystość. Stal zatem w tym stanie przepuszcza promienie świetlne, katodowe, roentgenowskie i radjoaktywne, dając jednocześnie magnezować się. Przewodnictwo jej cieplne jest ograniczone.

O ile chodzi o praktyczne zastosowanie tego wynalazku, to już teraz na samym początku otwierają się przed nim szerokie horyzonty. A więc w dziedzinie instrumentów precyzyjnych stal blaszkowa nadawać się będzie do wyrobu błon mikrofonicznych, instrumentów medycznych i filmów „mówiących". Posiada ona bowiem szacowną własność powtarzania tonów bez błędów, jako rezultat swej nieskończenie nikłej masy. Może ona reprodukować również tony bardzo wysokie, czyli t. zw. ultradźwięki, niesłyszalne dla ucha ludzkiego, co ma głównie znaczenie dla celów naukowych. Należy również wspomnieć dziedzinę instrumentów mierniczych, gdzie stal blaszkowa może oddać nieocenione usługi, ze względu na swą wysoką czułość.

Tyle narazie na polu praktycznem.

Czysta nauka spodziewa się także niemałej pomocy ze strony tego dziwnego materjału. W wyższym stopniu ciekawe badania, dotyczące związku między światłem, elektrycznością i magnetyzmem, a także studja nad różnemi rodzajami promieniowania, zmierzające do wyjaśnienia palącej zagadki, jaką jest budowa atomu — skorzystają niewątpliwie z nowego środka pomocniczego. Nie inaczej będzie z techniką, która, chcąc zapoznać się lepiej z wewnętrzną budową stali, będzie badać ją w stanie cieniutkich blaszek przezroczystych.

Zdaje się, że i farbiarstwo zainteresuje się nowym wynalazkiem, który, wedle słów specjalistów, prowadzi do przygotowywania mieszanin, dotychczas uważanych za niemożliwe do osiągnięcia.

Prawda w alarmujących tytułach „Gazety Handlowej"

W n-rze 175 z dnia 2. 8. br. „Gazety Handlowej" ukazał się artykuł pt.: „Szkodliwe usiłowania niszczenia wytwórczości krajowej", w którym autor prostuje wywiad, jaki się ukazał na łamach naszego pisma w nr. 23 z dn. 8. 6. pt.: „Produkcja gramofonów i płyt w Polsce".

Gwoli ścisłości publicystycznej wyjaśniamy, że inkryminowany artykuł nadesłany nam został przez Wydział Prasowy Powszechnej Wystawy Krajowej. Ze względu na źródło i osobę autora wywiadu, p. Br. Rudzkiego, prezesa Związku Przemysłu i Handlu Muzycznego w Polsce, wspomniany artykuł zamieściliśmy w całości w specjalnie na ten cel przeznaczonym dodatku P. W. K. w powyższym n-rze naszego wydawnictwa.

W następstwie tegoż artykułu, otrzymaliśmy list Zrzeszenia Przemysłu i Handlu Muzycznego w Polsce z wyjaśnieniem, że treść wspomnianego wywiadu nie jest wyrazem opinji Zarządu Zrzeszenia, a uważać ją należy za wyraz wyłącznie osobistych poglądów WP. Br. Rudzkiego. Równocześnie powyższe Zrzeszenie nadesłało nam komunikat, że p. Br. Rudzki złożył mandat prezesa Zrzeszenia, jak również sprostowanie artykułu, które zamieściliśmy w nr. 30 z dnia 27. 7. naszego Wydawnictwa.

Tak więc wygląda „Szkodliwe [illegible] usiłowanie niszczenia wytwórczości krajowej", pod k[illegible]órym to tytułem zupełnie niesłusznie alarmuje swo[illegible]h czytelników „Gazeta Handlowa", nie sprawdzając [illegible] u źródła rzeczywistego stanu rzeczy.

Nie jest rzeczą redakcji wnikać, czy o[illegible]jalny wywiad prezesa Zrzeszenia jest wyrazem jego os[illegible]bistych, [illegible] „Ga- lub Zrzeszenia całego poglądów. Niezawodnie [illegible]daj- zeta Handlowa", zamieszczając wywiady mia[illegible]m nych osób w sprawę tę jak najmniej wnika i to t[illegible] bardziej w tych wypadkach, gdy materjał ku temu nadeśle czynnik tak odpowiedzialny, jakim jest Wydział Prasowy P. W. K.

Tyle dla sprostowania niesłusznie nam stawianych zarzutów. Podziwiać tylko należy nielojalne postępowanie „Gazety Handlowej", która widząc w nagłówku inkryminowanego artykułu, że jest on wywiadem prezesa Zrzeszenia, a nie wyrazem naszych poglądów, tendencyjnie umieszcza sprostowanie pod alarmującym tytułem, byleby wydawnictwo nasze przedstawić w oczach swoich czytelników w niekorzystnem świetle.

W obronie wytwórczości krajowej „Rynek Metalowy i Maszynowy" ma już karty swoje zapisane od dziewięciu lat swego istnienia.

Przymusowy syndykat węglowy w Anglji

W Izbie Gmin angielski minister handlu złożył deklarację o zamiarach rządu, dotyczących reformy stosunków w górnictwie angielskiem. Mianowicie na sesję jesienną parlamentu rząd przygotowuje projekty ustaw, dotyczące uregulowania czasu pracy w górnictwie, stworzenia okręgowych organizacyj sprzedażnych, oraz planu ich współdziałania, wzgl. stworzenia centralnego ich zrzeszenia, wywarcia nacisku na właścicieli kopalń w kierunku stosowania się do reguł tych organizacyj, zarządzeń przymusowych na wypadek wyłamania się jakiegoś okręgu z pod rygoru tych organizacyj, ustawodawstwa w przedmiocie stworzenia centralnych władz górniczych.

Co do dalszych zamiarów rządu Mac Donalda informują, że nie zgodził on się na niezwłoczne ograniczenie 8-godzinnego dnia pracy, gdyż pociągnęłoby to za sobą redukcję płac i zarobków.

Francusko-belgijskie koncesje gazowe na Polskę południowo-zachodnią

Kiedy z jednej strony koncesja elektryfikacyjna z Harrimanem nie została jeszcze formalnie załatwiona, rozpoczął polski związek producentów gazu ziemnego pertraktacje z przedsiębiorstwem francusko-belgijskiem w sprawie finansowania budowy licznych wielkich zakładów gazu ziemnego. Przedewszystkiem chodzi o dostarczenie większych ilości gazu ziemnego do województw śląskiego, krakowskiego i kieleckiego. Wedle planu, inwestycje, mające być wykonane w ciągu pięciu lat wynoszą 30 milj. dolarów. W kołach dobrze poinformowanych twierdzą, że rozpoczęte budowy wielkich zakładów gazu ziemnego w Częstochowie, Włocławku, Gdyni, Białymstoku i Kielcach mają ścisłą łączność z podjętemi pertraktacjami. W tychże kołach utrzymują, że w ciągu 14 dni pertraktacje zostaną ukończone i prawdopodobnie doprowadzą do pozytywnego załatwienia sprawy i udzielenia koncesji.

Z ŻYCIA GOSPODARCZEGO ZAGRANICY

NIEMCY.

Tegoroczny sezon latowy nie odrodził się wiele od poprzednich i przyniósł jeszcze większe zmniejszenie się stopnia zatrudnienia we wszystkich głównych przemysłach. Jednak w roku bieżącym różnica zajęcia w poszczególnych przemysłach w sezonie ogórkowym, a czasem normalnym nie jest tak rażąca, jak po inne lata, gdyż i czas normalny zeszedł w roku bieżącym pod znakiem redukcji i zmniejszonej konsumcji, zwłaszcza na rynku krajowym. Odnosi się to także do przemysłu kopalnianego i zbytu węgla kamiennego i brunatnego. Zato metalurgja i hutnictwo doznały polepszenia w tym właśnie okresie. Na czele kroczy hutnictwo żelaza i stali surowej, oraz walcownie. Polepszenie widać w okresie sprawozdawczym także w przemyśle maszynowym i elektrotechnicznym, analogicznie jak to dzieje się w przemyśle czechosłowackim. Sprawozdanie powyższe wyjęte z *„Dresdener Bank Monatsbericht"* — sierpień 1929, stoi w pewnej sprzeczn. ze sprawozdaniami organów zawodowych, które stale żalą się na pogarszające się stosunki tak w przemyśle, jak i w handlu. Pogodzić można jedne i drugie, pamiętając, że przemysł ma interes własny w tem, by teraz właśnie z naciskiem uwypuklać swe niedomagania — kryzys produkcji i zbytu; wszystko to stoi w łączności toczących się pertraktacyj w sprawie reparacyj i długów wojennych.

FRANCJA.

Sytuacja francuskiego przemysłu żelaza jest całkowicie zadawalająca. Produkcja w ciągu pierwszych 5 miesięcy r. b. — jak podaje A. W. — wzrosła w stosunku do tegoż okresu r. ub. o 200.000 ton. Wszystkie zakłady otrzymują znaczną ilość zamówień. Specjalnie pomyślna jest sytuacja w przemyśle samochodowym. Widoki na przyszłość nie są jednak jak najlepsze ze względu na stały wzrost kosztów własnych oraz wzmożenie konkurencji.

Zastosowanie nowego ustawodawstwa socjalnego znacznie obciąża cały przemysł.

Należy zaznaczyć, że w ciągu pierwszych 5 miesięcy r. b. produkcja żelaza Stanów Zjednoczonych A. P. wzrosła o 16% w stosunku do drugiego półrocza r. ub. Produkcja niemiecka wykazała również znaczny wzrost tak samo, jak produkcja belgijska. Z chwilą, gdy potrzeby rynku amerykańskiego zostaną zaspokojone, walka konkurencyjna poważnie się zaostrzy. W związku z tem zaznacza się w dalszym ciągu poważny ruch kartelizacyjny, w którym bierze udział przemysł francuski. Wywóz rudy żelaznej z Francji wykazał w maju r. b. spadek. Ogółem w maju wywieziono 1.131.449 t. wobec 1.336.831 ton w kwietniu. Ogólny eksport omawianego przemysłu w pięciu pierwszych miesiącach r. b. wyniósł 6.461.480 ton. Głównymi odbiorcami były Belgja, Luksemburg, Niemcy, Holandja i Anglja.

ANGLJA.

W urzędowej statystyce eksportowej znajdujemy ostatnio dane eksportu przemysłu w Sheffield i Birmingham za miesiąc maj. Wedle tych danych, wywóz wyrobów nożowniczych i narzędzi podniósł się znacznie, tak, że stanął na czele ilości eksportowych tych towarów wszystkich pięciu miesięcy r. b. Wywóz wyrobów nożowniczych w maju przedstawia wartość 106 776 Ł, czyli o 20 000 Ł więcej, jak w kwietniu br. i 18 000 Ł więcej, jak w maju r. 1928. Wzrost eksportu obejmuje wszystkie rodzaje wyrobów nożowniczych do wszystkich krajów, z wyjątkiem St. Zjedn. Am. i Argentyny. Mimo wzmożonego eksportu, import tych towarów i artykułów utrzymał się jeszcze na wysokiej stopie. W ciągu okresu czasu styczeń—maj br. wartość importu tych towarów doszła do sumy 326 000 Ł, czyli wzrost o 100 000 Ł w porównaniu do importu z pierwszych 5-ciu miesięcy roku ubiegłego.

Eksport narzędzi i naczyń w maju br. przedstawia wartość 346 000 Ł, a zatem o 90 000 Ł więcej, jak w kwietniu br. i 46 000 Ł więcej, jak w maju roku ubiegłego. Równocześnie jednak rośnie import tychże wyrobów z zagranicy; w maju tylko import ten kosztował Anglję 108 000 Ł. Od początku r. b. zaś aż do końca maja zagranica wprowadziła do Anglji narzędzi i naczyń za 546 000 Ł, czyli za 46 000 Ł więcej, jak w roku przeszłym.

Również przemysł w Birmingham ożywił się i wykazał większy ruch eksportowy. Jednak naogół obroty nie wzniosły się do wysokości analogicznych okresów czasu z roku przeszłego. Eksporterzy wyrobów przemysłu w Birmingham żalą się bardzo na niezwykle ostrą konkurencję wyrobów pochodzenia niemieckiego, francuskiego i belgijskiego na rynkach Ameryki Południowej, dokąd też stotnie wywóz ich w ostatnim czasie znacznie się zmniejszył.

WENEZUELA.

Pod względem uprzemysłowienia wykazuje Wenezuela jeszcze poważne braki. Między innemi nie istnieje tu prawie wcale przemysł drobnych wyrobów żelazno-metalowych, które sprowadza się przeważnie z Niemiec, Anglji, Belgji i Holandji. Import wspomnianych artykułów pod względem ilości przedstawiał się w r. 1927 następująco:

Z Niemiec	511 097 kg.
Z Anglji i kolonij	221 167 kg.
Z Holandji i kolonij	146 154 kg.
Z Belgji	110 606 kg.
Z St. Zjedn. Am.	39 592 kg.
Z Danji	2 832 kg.
Z Italji	2 143 kg.
Z Hiszpanji	1 286 kg.

Jak widać, w statystyce importerów nie figuruje przemysł polski, a jednak możliwości eksportowe są. Oferty wysyłać można do wszystkich składów towarów drobnych tej branży; adresów chętnie dostarczają placówki konsularne, oraz Państwowy Instytut Eksportowy i Izby Przemysłowo-Handlowe. Trzeba jednak uważać, by w katalogach podawać ceny najnowsze. Agenci powinni na miejscu rozporządzać znacznemi kolekcjami wzorów. Do warunków płatności należą kredyty od 30 do 60 dni przeciętnie, a firmom pewniejszym udziela się i kredytów dłuższych. Trzeba jednak ostrożnie postępować i, zanim się zawrze umowę z jaką firmą, zasięgnąć informacyj o niej u pewnych instytucyj handlowych i w przedstawicielstwach konsularnych, przy których zwykle znajdują się działy handlowo-informacyjne.

(Zebrał i opracował *P. W.*)

Tow. Akcyjne

PRZEMYSŁU METALURGICZNEGO

w POLSCE

RADOMSKO

Adres telegr.: „Metal“ Telefon nr. 22

wyrabia:

DRUT żelazny i stalowy ciągniony, miedziowany, ocynkowany, dla telegrafów i telefonów, w kręgach i prętach, drut kolczasty i skobelki.

GWOŹDZIE druciane kwadratowe, okrągłe i fasonowe.

LINY stalowe wydobywalne, pochylniane, prowadzące, niosące, ciągnące, dla podnośników i dźwigów, dla przekładni.

SPRĘŻYNY meblowe z końcami prostemi, zakręcanemi i zapinanemi.

KLAMERKI stalowe do bel.

NITY saskie, bednarskie, blacharskie, kotłowe, do zbiorników, do krat, do okrętów, do zawias.

WKRĘTKI żelazne i mosiężne do drzewa i do metali, wkrętki kule, śruby do krzeseł.

SZPADLE i ŁOPATY stalowe, motyki, skrobadła i tłuczki.

WIDŁY stalowe do siana, do nawozu, do koksu, do buraków, do kartofli, kopaczki i dziabki.

KONSTRUKCJE żelazne, jako to: budynki fabryczne, hale maszynowe, szkielety wież kościelnych, dachy, mosty, zbiorniki, pomosty, specjalne wagony do piasku 15-tonowe i mniejsze, kolejki przenośne, zwrotnice kolejowe, rozjazdy i zwrotnice tramwajowe, wagoniki, kolejki napowietrzne, dźwigi i krany.

PRODUKCJA UBOCZNA:

popiół cynkowy i ołowiany; cynk skawałony.

4069 7517 z

„POLTHAP“

Polskie Tow. Techniczne dla Handlu i Przemysłu

Spółka z ogran. odpow.

WARSZAWA, UL. PAŃSKA 83.

telef. Nr. 330-65, 95-77 i 209-27.

METALE

Blachy, pręty, rury, druty miedziane, mosiężne, tombakowe, aluminiowe, cynkowe i inne. Blachy białe i czarne angielskie. Ołów, cyna i inne surowce. Kupno starych metali. 7303

NAXOS-UNION

wyroby szmerglowe.
Tarcze, pilniki, papiery, płótno, proszki, osełki.

OBRABIARKI

do metali i drzewa, aparaty do spawania, wiertarki i szlifierki elektryczne.
Nowoczesne amerykańskie urządzenia fabryk do wyrobu fornierów, sklejek, skrzyń i innych artykułów z drzewa.

Maszyny

i okucia budowlane

(specjalność: „Baskwile“)

wykonuje 6624

Firma JAN BRODA

TORUŃ, UL. KOSZAROWA 11-13. TELEFON 1441 i 1442

Adres telegraficzny: „BRODABIURO“

7739

Polecamy:

Aparaty gazowe

i piece kąpielowe miedziane,

klepane i brunirowane w najlepszem wykonaniu firmy **Zjednoczenie Fabryki Wyrobów Niklowych S. A. Paruszowice G. Śl.**

Eugen Weissmann

Spółka Komandytowa

Rybnik G. Śl. :: Tel. 63.

Ważne daty, o których każdy kupiec pamiętać powinien!

WYSTAWY i TARGI:

a) KRAJOWE:

POWSZECHNA WYSTAWA KRAJOWA W POZNANIU — do 30 września 1929 r.
IX. Targi Wschodnie we Lwowie od 7 do 19 września 1929 r.
Targi Chmielarskie Lublin od 30 września do 14 października 1929 r.

b) ZAGRANICĄ:

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA W BARCELONIE (Hiszpanja) do 31 grudnia 1929 r.
Jesienne Targi Lipskie od 25 do 31 sierpnia 1929 r.
Wschodnie Targi niemieckie w Królewcu od 18 do 25 sierpnia 1929 r.
Targi Jubileuszowe — X. Targi w Reichenbergu (Czechosłowacja) od 17 do 23 sierpnia 1929 r.
Targi Wiedeńskie od 1 do 7 września 1929 r.
II. Austrjackie Targi na Zwierzęta od 5 do 8 września 1929 r.
JESIENNE TARGI W LUBLANIE (Jugosławja) od 31 sierpnia do 9 września 1929 r.

Henry Ford o zdolności pracownika do pracy

Znany wytwórca automobilowy, H. Ford, w lipcowem wydaniu „The Ladies Home Journal", twierdzi, że gdyby mógł mieć możność doboru, to wybrałby w swoich fabrykach robotników w wieku od 35 do 60 lat życia.

Ford między innemi zaznacza:

„Wtedy bowiem moglibyśmy mieć stały i doświadczony personel. Nie dbalibyśmy o to, o ile więcej ponad 60 lat liczą robotnicy, byle tylko mogli spełniać swoją pracę.

W żadnych okolicznościach nie chcielibyśmy, żeby nasz personel robotniczy składał się tylko z młodych ludzi, powiada Ford. „Jest rzeczą absolutnie konieczną do wykonania pracy, żeby mieć solidny skład starszych i bardziej doświadczonych ludzi, którzy wiedzą dokładnie co robią.

Trudno spodziewać się tego, żeby człowiek, liczący 70 lat miał tyle wytrwałości, co ma 25-letni.

Rekordy Departamentu Pracy wykazują, że pracę, która wymaga wytrzymałości, najlepiej wykonują z reguły ludzie, co liczą 40 lat i więcej.

Młodsi zdają się męczyć robotą tego rodzaju więcej i szybciej i pragną, żeby ich przeniesiono do lżejszej".

Ford ma rację. Minęły te czasy, kiedy robotnik po trzydziestce miał na rynku pracy o połowę mniejszą wartość. Zużył do tego czasu mięśnie, siły swe wyczerpał. Dzisiaj jest nieco inaczej, przynajmniej w świecie cywilizowanym. Robotnik w innych pracuje, niż kiedyś warunkach, a chociaż wymaga się od niego więcej niż w dawnych czasach, korzysta z odpoczynku, siły swe może lepiej konserwować, a co najważniejsze, umysłowo znacznie wyżej stoi, stosując się do wymagań współczesnych.

Dzisiaj człowiek pracując, nietylko używać musi mięśni, lecz także i mózgu. Robotnik przeciętny, który umie czytać i pisać, skończył szkołę publiczną i wogóle jest rozwinięty umysłowo, potrafi pracować dwa razy lepiej od analfabety z pomocą swego mózgu.

Z tej to przyczyny, robotnik 35-letni może sprawniej i lepiej wykonywać daną pracę, niż dwudziestoletni, chociażby ten ostatni był fizycznym kolosem. Wniosek z tego taki, że im wyższe jest wykształcenie robotnika, tem większą jest jego zdolność i wydajność w pracy.

Z żałobnej karty

Śp. Józef Dziewulski

Przymysł i handel żelazno-metalowy poniósł w bieżącym miesiącu dotkliwą stratę w śmierci sędziwego wprawdzie ale o młodzieńczym zapale i ruchliwości w pracy **Józefa Dziewulskiego,** która nastąpiła dnia 9 sierpnia br. w Warszawie.

Nieodżałowanej pamięci p. Józef Dziewulski był założycielem i członkiem zarządu **Fabryki narzędzi do obróbki metali Józef Dziewulski i Ska. w Warszawie, której oddawał** się jako pracy swej zawodowej z zamiłowaniem, starając się by produkcję tej wytwórni utrzymać na wysokości postępów techniki i wymogów naszego uprzemysławiającego się kraju.

Praca ta jednak nie wyczerpywała jego rzutkości umysłu, a mniej jeszcze nieugaszonej chęci czynu. Znalazł też obszerne pole intensywnej pracy w instytucjach społeczno-gospodarczych i na polu oświatowem w zakresie zawodu metalowców, w których spełniał obowiązki **członka kasy Sp. Akc. Zjednoczonych Ślusarzy Chrześcijan, członka Zarządu kursów handlowych dla Pracowników Przemysłu Metalowego, oraz członka Archikonfraterni Literackiej.**

We wszystkie swoje prace wkładał całą swoją gorącą i dbałą o dobro wspólne duszę; to też wszyscy towarzysze pracy jako i podwładni darzyli go nieograniczonem zaufaniem i prawdziwą miłością, które znalazły najwymowniejszy wyraz w smutku, jaki okazali na wiadomość o śmierci śp. Józefa Dziewulskiego, jak również przy ceremonji oddawania ostatniej przysługi.

Na tem miejscu niechaj nam wolno będzie wyrazić rodzinie zmarłego serdeczne współczucie i ubolewanie nad stratą poniesioną i zapewnienie, że razem z Nią i całym Przemysłem Metalowym w Polsce odczuwamy i opłakujemy zgon tak dzielnego szermierza, jakim był śp. Józef Dziewulski. Niechaj udział całego społeczeństwa naszego w żałobie po śp. Zmarłym, będzie im osłodą w tej ciężkiej chwili, a błogosławieństwo rzesz pracujących, zasyłane pod adresem Jego Pamięci, zapowiedzią tego spokoju i szczęśliwości dla Jego duszy, na które zasłużył sobie w ciągu swego długiego i pracowitego żywota.

R. i. P.!

TARGI WSCHODNIE

OD 7 DO 19 WRZEŚNIA 1929 r.

Szanse powodzenia

W miarę zbliżenia się terminu otwarcia IX Targów Wschodnich wzrasta także i zainteresowanie temi Targami — zwłaszcza wśród sfer przemysłowych i handlowych. Akcja propagandowa na rzecz Lwowskich Targów jesiennych odbywa się nieco cichaczem — ale jednak intensywnie — gdyż prasa naogół rzadko tylko przynosi i podaje wiadomości o mających się odbyć Targach Wschodnich.

Targi Wschodnie jednak są dla naszego przemysłu i handlu niezbędne i dlatego też w każdym numerze staramy się podnosić ich znaczenie. Z urzędowych ogłoszeń Zarządu Targów, podanych do prasy, widoczne jest, że zakres Targów mimo Wystawy Powszechnej w Poznaniu nie zmniejszył się — owszem nawet łącznie z tym pokazem twórczości narodowej rozszerza się, a również i udział zagraniczny zapowiedziany jest w większej mierze aniżeli dotychczas.

Tu musimy zwrócić uwagę na specjalny charakter handlowy Targów, oraz na to, że pod wpływem pokazu P. W. K. obesłanie Targów Wschodnich zapowiada się szczególnie interesująco.

Polskie firmy zapowiadają występy z artykułami nadającemi się do handlu w krajowym obrocie i do handlu eksportowego, zwłaszcza na Wschód i na nowe rynki starego kontynentu i rynki zamorskie. Coraz bowiem więcej przekonywuje się nasz przemysł i kupiectwo, że praca wytwórcza i handel wymienny z innemi krajami przedstawia różne wymogi, które jednak dla powodzenia tamże uwzględnione być muszą, a przy obecnym rozwoju naszego przemysłu krajowego dla eksportu — uwzględniane być mogą i w rzeczywistości są uwzględniane. Tem też tłumaczy się np. wzrost eksportu wyrobów włókienniczych na pewne rynki zagraniczne. P. W. K. przedstawia ogół produkcji i stan przemysłowo-gospodarczego w okresie bieżącym. Targi Wschodnie wolne będą od zbędnego balastu wystawowego i występują jedynie z materjałem handlowym, tak dla konsumentów krajowych jak i zagranicznych.

Również i wystąpienie firm zagranicznych zapowiada się nadzwyczaj interesująco i więcej handlowo jak zwykle. P. W. K. wykazała, co nasz przemysł krajowi i zagranicy dać może — ale równocześnie wykazała dokładnie, czego dać nie może. Podpada uderzająco liczne zwiedzanie P. W. K. przez gości zagranicznych oraz ich sprawozdania, ogłaszane w prasie fachowej i codziennej. Uchodzi jednak ogółowi jedna specjalna nuta, na którą grają wszystkie te sprawozdania: jest to nuta i motyw finałowy, czego polski przemysł nie wytwarza, lub wytwarza w ilości i jakości mniej lub niezupełnie odpowiadającej zapotrzebowaniu krajowemu. Bo, że i nasz przemysł oraz nasze życie społeczno-kulturalne wymaga wielu maszyn, narzędzi i wyrobów doskonalszych, aniżeli nasz przemysł krajowy nam chwilowo dać może, nie ulega wątpliwości. Na szczęście są to rzeczy nieliczne, ale dlatego więcej podpadające. A zagraniczni przemysłowcy i eksporterzy właśnie na te słabe strony naszego przemysłu zwracają uwagę i zapowiadają w tym kierunku szczególnie rzeczowy występ na Wschodnich Targach we Lwowie. Inne lata mieli wszyscy możność w dwóch okresach występować na naszym rynku — w bieżącym roku możność ta ograniczona jest tylko do jesiennego występu we Lwowie, to też udział ich będzie bogatszy, a przedewszystkiem więcej celowy i fachowy.

To znowu odbije się dodatnio na przebiegu Targów Wschodnich i zapewnia im powodzenie większe, aniżeli po inne lata. Przemawia za tem nawet konjunktura ogólna w chwili obecnej. Pomyślne zbiory żniw, wyższe ceny zbóż i produktów rolniczych — możność zbycia ich w kraju i zagranicą — zapewniony kredyt 30.000.000 zł. dla rolnictwa — to wszystko czynniki, które podnoszą siłę nabywczą głównej masy narodu — rolnictwa — a z niem i innych sfer społecznych. Że ta wzmożona siła nabywcza na Targach Wschodnich znajdzie swój główny upust — dowodzić nie potrzeba, bo innych Targów jesiennych w naszym kraju nie mamy.

Egzaminy na mierniczych przysięgłych

Egzaminy na mierniczych przysięgłych w terminie jesiennym br. odbędą się dla kandydatów, przynależnych pod względem terytorjalnym do komisji egzaminacyjnej w Warszawie, w drugiej połowie października b. r. Bliższe szczegóły, jak termin, lokal i godzina rozpoczęcia egzaminu, będą podane pisemnie każdemu poszczególnemu zgłoszonemu i dopuszczonemu do egzaminu kandydatowi.

Równocześnie przypomina się, że w myśl paragr. 7 na wstępie powołanego rozporządzenia kandydaci, którzy pragną być dopuszczeni do egzaminu w terminie jesiennym, winni złożyć w ciągu sierpnia rb. na ręce sekretarza komisji egzaminacyjnej w Warszawie, ul. Foksal 11 (lokal wydziału pomiarowego ministerstwa robót publicznych) należycie udokumentowane podanie (paragraf 8 wspomnianego wyżej rozporządzenia) oraz pokwitowanie wpłaconej taksy egzaminacyjnej (konto P .K. O. Nr .30491).

Tam też można nabyć wykaz ustaw, rozporządzeń i przepisów, wymaganych przy egzaminie.

NOWE WYDAWNICTWA

Dr. Jan Dąbrowski, PRZEMYSŁ LOKOMOTYWOWY W POLSCE. Nakł. „Sp. Akc., Pierwsza Fabryka Lokomotyw w Polsce", Warszawa, 1928.

Przegląd dziejów kolejnictwa polskiego w ciągu pierwszego dziesięciolecia jego istnienia, musi każdego bezstronnego obserwatora przekonać, że w wyścigu pracy narodu i Rządu nad rozbudową podstaw gospodarczego rozwoju kraju, polskie koleje państwowe zajmują miejsce niepoślednie, mogąc wykazać się ogromem prac, których dokonały nad rozbudową sieci i urządzeń kolejowych i nad podniesieniem sprawności kolei żelaznych.

Spostrzeżenia i doświadczenia w tym kierunku, zbierane podczas codziennej pracy nad rozwojem naszego kolejnictwa posiadają nieocenioną wartość, to też z uznaniem powitać należy pracę, jaka się ukazała pod powyższym tytułem, napisana przez wybitnego znawcę spraw kolejnictwa, p. dr. Jana Dąbrowskiego.

Celem wspomnianej książki jest zobrazowanie szeregu zagadnień, związanych z uruchomieniem i prowadzeniem jednej gałęzi wielkiego przemysłu maszynowego i to w tej formie, w jakiej stają one przed kierownictwem nowoczesnego zakładu przemysłowego. Książka ta posiada specjalną wartość, ponieważ materjał w niej zawarty składa się z bogatych doświadczeń autora nagromadzonych w czasie pracy w jednej z polskich fabryk lokomotyw od chwili jej powstania aż do zupełnego uruchomienia produkcji, jak również z bliskiej obserwacji pracy w dwóch innych fabrykach polskich.

Bogaty materjał stanowi obecnie w 10-tą rocznicę istnienia niepodległego państwa przyczynek do zobrazowania rzeczywistych zdobyczy, osiągniętych w jednym z poważnych działów życia przemysłowego Polski.

Niestety, szczupła wzmianka redakcyjna nie pozwala obszernie omówić nadzwyczaj bogaty materjał, w powyższej pracy zawarty. Dlatego też w najbliższych numerach naszego wydawnictwa wrócimy do obszerniejszego omówienia powyższej pracy, która ze względu na swą cenną treść zasługuje na specjalne zainteresowanie. (—x—)

„KATALOG PISM POLSKI I W. M. GDAŃSKA".

Tow. Reklamy Międzynarodowej Sp. z o. o., Jeneralna Reprezentacja Rudolf Mosse w Warszawie, Marszałkowska nr. 124, wydała nowy nakład „Katalogu pism Polski i w. m. Gdańska", który ukazał się już w sprzedaży księgarskiej. Katalog zawiera wykaz pism codziennych w ugrupowaniu według województw oraz wykaz czasopism fachowych wychodzących w Polsce a obejmujący następujące dziedziny: budownictwo, inżynierję, technikę, kolejnictwo, górnictwo, hutnictwo, przemysł graficzny, handel księgarski, beletrystykę, literaturę, politykę, mody i czasopisma kobiece, chemję, farmację, fizykę, przemysł i rzemiosło, handel, komunikację, żeglugę, ubezpieczenia i gospodarstwo społeczne, rolnictwo, pszczelnictwo, hodowlę bydła i drobiu, gospodarstwo domowe, ogrodnictwo, sadownictwo, hodowlę kwiatów, leśnictwo, myśliwstwo, hodowlę ryb, sport, sztukę i przemysł artystyczny, teatr, muzykę, kinematografję, przyrodę, matematykę, historję, geografję, krajoznawstwo, medycynę, chirurgję, dentystykę, weterynarję i ochronę zwierząt, wojsko, marynarkę, przysposobienie wojskowe, szkolnictwo i wychowanie młodzieży, filologję i filozofję, prawoznawstwo, naukę o państwie, archeologję, kolekcjonerstwo, teologję, dalej spis czasopism religijnych, podróżniczych, uzdrowiskowych, urzędniczych, robotniczych, stowarzyszeniowych i t. d. — Katalog jest doskonałym podręcznikiem zwłaszcza przy przeprowadzaniu propagandy i reklamy przemysłowej i kupieckiej, gdyż zapoznaje nas dokładnie z krajowemi dziennikami i perjodycznemi czasopismami oraz w większej mierze także ze stanem ich nakładu.

Z życia placówek przemysłowo-handlowych

Zakład Elektromechaniczny, Bolesław Skwarcz, Warszawa, ul. Krucza 22

Założony przed dziesięciu laty, bo w roku 1919 przez p. Bolesława Skwarcza Zakład Elektromechaniczny, z warsztatów reperacyjnych przeobraził się w placówkę wytwórczą, która zakres swej pracy rozszerza coraz bardziej i to dzięki niestrudzonym zabiegom właściciela. W dziale pierwszym wykonuje się motory trójfazowe od ¼ do 4 K. M. na 120/210 oraz 220/380 V., prócz tego wentylatory od 250 do 600 mm średnicy skrzydeł.

Omawiana firma posiada stale na składzie nietylko wyroby własne, lecz również inne najprzedniejsze fabrykaty i dostarcza motory elektryczne od ¼ do 20 K. M., również dynamo-maszyny itd. Maszyny te dostarcza firma Skwarcz w terminie najkrótszym, przeprowadzając równocześnie wszelkie z ich montażem związane instalacje. Wspomnieć tu jeszcze należy, że w oddziale produkcyjnym buduje się również kolektory różnej wielkości i na każdy rodzaj prądu.

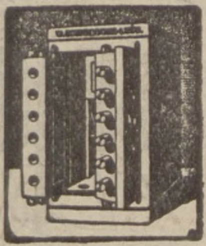
W dziale reperacji przez doświadczonych specjalistów załatwia się pod gwarancją przewijania motorów, dynamomaszyn, transformatorów, wentylatorów i przeprowadza się naprawę wszelkich maszyn elektrycznych.

Placówkę tę wytwórczo-handlową polecamy uwadze i poparciu sfer interesowanych.

Dostawa łożysk rolkowych

Szanownym Czytelnikom naszym, a zwłaszcza pp. przemysłowcom, trudniącym się budową wózków kopalnianych, wywrotków oraz wózków do kolejek polnych, zwracamy uwagę na ogłoszenie firmy **P. Krzyżowski i S-ka w Katowicach,** przy **ul. Wojewódzkiej 28,** która fabrykuje masowo patentowane **łożyska rolkowe** do tychże wózków. Łożyska rolkowe uznane zostały przez znawców jako nadzwyczaj praktyczne i dlatego też najpoważniejsze krajowe zakłady budujące wózki kopalniane oraz do kolejek polnych, poczęły z korzyścią wielką dla swych fabrykatów stosować łożyska rolkowe. Wspomniane łożyska podnoszą znacznie wartość wymienionych fabrykatów, choć koszty produkcji wózków przez to nie wzrastają i co jest ważną zaletą tegoż patentowanego wynalazku. Interesowanym służy firma Krzyżowski chętnie wszelkiemi informacjami oraz szczegółową ofertą.

KORZYSTNE HURTOWNE ŹRÓDŁA ZAKUPU

Władysław Chudzikowski
Fabryka kas ogniotrwałych
Lwów, ul. Na Błonie 22, tel. 15-34
wykonuje
Kasy ogniotrwałe - Szafy pancerne - Kasy do wmurowania - Kasety podręczne - Skarbonki oszczędnościowe. 5541

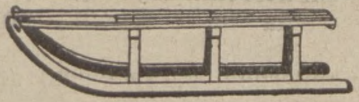

Zakład Wyrobów Drucianych
MICHAŁ RUS Zadziele obok Żywca
Poleca solidnego wykonania sprzęty kuchenne i przybory dla gospodarstwa, z drutu, cynowane oraz wycieraczki do butów wszelkich wymiarów, na żądanie wykonuje wszelkie artykuły druciane, według oryginalnych nadesłanych wzorów po bardzo przystępnych cenach. 6417

ARMATURĘ do instalacji ogrzewania centralnego:
2925a
krany-regulatory, zasuwy Peeta, odwadniacze i t. p.
oraz
armaturę przeciwpożarową, wodociągową i kąpielową
w wytwornem wykonaniu polecają
Janczewski i Freymark, Warszawa, Mokotowska 49

SANECZKI
z drzewa bukowego i jesionowego w najlepszem wykonaniu 7790
„MARS", Fabryka wyrobów drzewnych, Sp. z o. p., LUBLINIEC, G. Śląsk.
Biuro sprzedaży: **KATOWICE**, ul. Słowackiego 16.

Płyty fibrowe amerykańskie
i pręty we wszystkich wymiarach, jak również preszpan w arkuszach, mika, taśma izolacyjna, taśma gumowa (paraguma) etc. etc. najkorzystniej do nabycia w Hurtowni artykułów techn. i elektrotechnicznych
S. Szajer, Kraków, ul. Wiślna, telefon 4154
7131

• ŁOŻYSKA KULKOWE •
przesuwniki - suporty do frezarek i krzyżowe, narzędzia wszelkiego rodzaju, elektryczne wiertarki dostarcza bardzo tanio za gotówkę
7456
Inż. Penner, Berlin nr. 20, Pankstr. 34

Nieustająca Wystawa Maszyn
7265 **LWÓW, Leona Sapiehy 8.**
Sprzedaż motorów „Diesla", „Junkersa", elektrycznych, wszelkich maszyn nowych i używanych, pędni.
Przyjmujemy zgłoszenia do sprzedaży maszyn i motorów.

RURY GAZOWE II. GATUNKU 7815
CZARNE i OCYNKOWANE
od $^1/_4$ — 2" ∅
poleca stale ze składu do różnych robót konstrukcyjnych
ZAKŁADY HANDLOWO - PRZEMYSŁOWE S. TOBIASZ
TELEF. 84 i 10-84 **SOSNOWIEC** TELEF. 84 i 10-84

Jako specjalność wytwarzamy:
miedź fosforową, metal biały łożyskowy
oraz wszelkiego rodzaju stopy z białych i innych metali
Theodor & Co.
Zakłady Metalowo-Hutnicze
Gdańsk-Oliva, Danzigerstr. 26 7648

KOSZE druciane
10 sztuk złotych 40.—
Nieznanym za zaliczeniem!

Cennik gratis!
Siatki czworokątne
w każdym rozmiarze.
7768
Siatki tkane
do młynków zbożowych
Siatki Rabica
Alexander Maennel, Fabryka ogrodzeń drucianych Nowy-Tomyśl, W. 1. (Wlkp.)

Farby, pendzle i lakiery, Pokosty, Kwas do akumulatorów i kwas solny
poleca 6289d
M. MRUGOWSKI, Poznań, św. Marcin 62.
Benzyna - Benzol - Oleje - Smary - Import olei amerykańskich.

Trzcinę sufitową
pierwszorzędnej jakości własnego wyrobu dostarcza korzystnie
Gustaw Glaetzner
Centr. Materjałów Budowlanych i Dachówek
Poznań 3, Mickiewicza 36.
Telefon 65-80. 4308 Założona 1907 r.

LINY stalowe konopne
poleca 6604
B. Muszyński, fabryka lin, LUBAWA

VULKAN rozczyn gumowy (Gummilösung)
fabrykuje w tubkach i puszkach
7058 w najlepszym gatunku
„GUMY"
Poznań, ul. 27 Grudnia 15

Hurt. rowerów 4313 oraz wszelkich części rezerwowych, wirówki, butelki termosowe
HURTOWNIA PNEUMATYKÓW T. z o. p. OSTRÓW (Wlkp.)

PICKHARDT & GERLACH
G. m. b. H.
WERDOHL i. W. 7463
Rury mosiężne ∗ Listwy mosiężne
Bednarka uszlachetniona (Bimetal)
Repr. JAN NEP. ULATOWSKI, POZNAŃ, UL. OGRODOWA 20

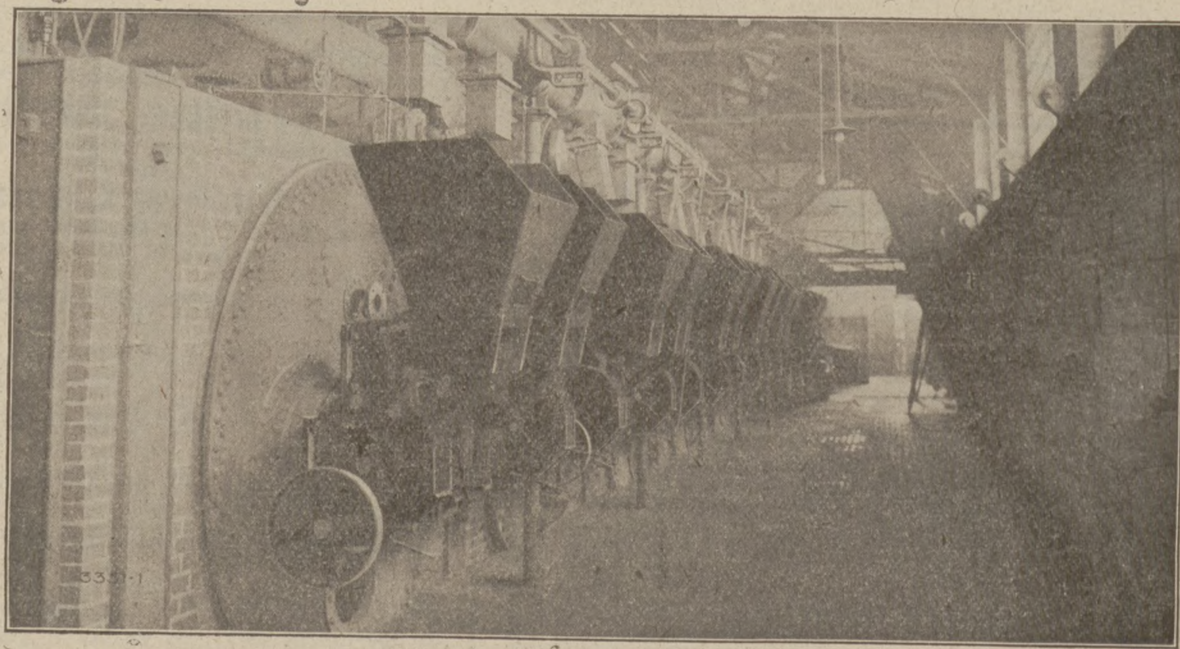

Nowoczesne urządzenia
do automatycznego zasilania palenisk kotłów parowych

W numerze 29 z dnia 20 lipca naszego Wydawnictwa mówiliśmy pokrótce o postępach urządzeń kotłowych. W uzupełnieniu tegoż artykułu zamieszczamy poniżej kilka zdjęć dokonanych w kotłowniach w których kotły zaopatrzone zostały w automatyczne zasilacze systemu „Leach".

Działanie automatycznego zasilacza systemu „Leach" oparte jest na specjalnem rozwiązaniu konstrukcyjnem dzięki któremu uzyskuje się równomierne zarzucanie węgla na całkowitą powierzchnię rusztu.

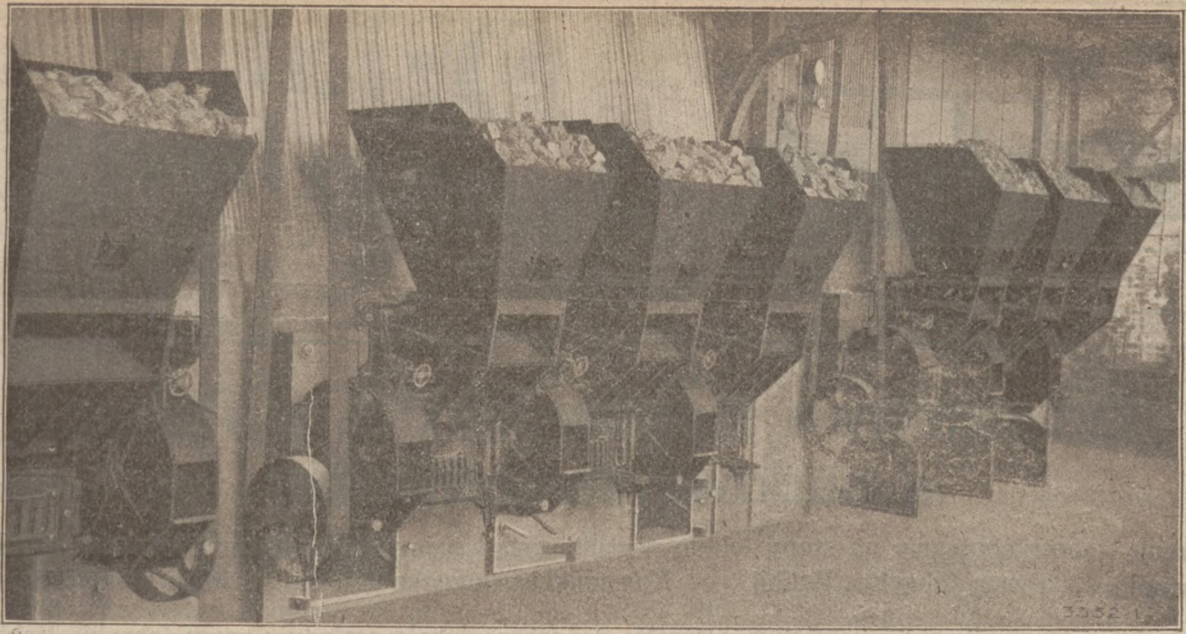
Poza równomiernem zarzuceniem uzyskuje się

Automatyczne zasypywacze syst. Leach.

Wystarczy rzut oka na kotłownię by zauważyć daleko idące korzyści wypływające z automatyzacji zasilania palenisk węglem, dzięki czemu uzyskuje się nietylko znaczne oszczędności na węglu, ale również bezdymne spalenie węgla, oszczędność na kosztach obsługi, równomierne odparowanie, trwałość itd.

równocześnie jednakową warstwę paliwa, dzięki czemu w palenisku podtrzymywana jest jednakowa temperatura tak niezbędna dla całkowitego spalania węgla.

Urządzenie syst. Leach odznacza się poza tem łatwą regulacją dopływu węgla na ruszty i wysokości warstwy narzuconego paliwa.

Rzut oka na front kotłów, zaopatrzonych w automatyczne zasilacze syst. Leach.

Powyższe urządzenia nadają się dla wszelkich gatunków węgla i brykietów.

Bliższemi szczegółami w sprawie powyższej służy firma Hartman w Chemnitz.

Co budujemy w kraju?

POLSKIE WYNALAZKI.

Stowarzyszenie Wynalazców przeprowadziło badania i stwierdziło, że w ostatnich kilku latach inżynierowie polscy dokonali szeregu niezwykle ważnych wynalazków, które jednak nie mogły być należycie wyzyskane dla braku potrzebnego kapitału. Czynione są starania o zainteresowanie obcego kapitału.

NAJWIĘKSZY SILNIK ZBUDOWANY W POLSCE.

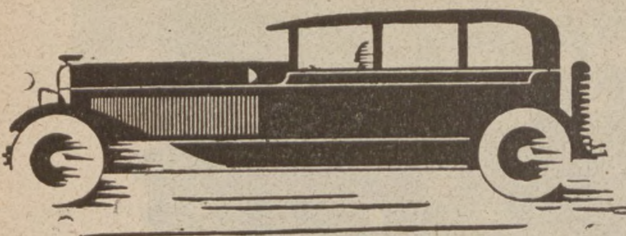
W związku z rozbudową elektrowni miejskiej powierzono jednej z wielkich warszawskich wytwórni parowozów dostawę największego dotychczas w Polsce silnika Diesla o olbrzymiej mocy 1,100 koni mechanicznych. Silnik ten został skonstruowany przez dr. Ebermanna, prof. politechniki lwowskiej. Całość wykonana będzie polskiemi siłami. Fakt ten jest wielkiej donosłości. Powierzenie fabryce krajowej wykonania tak wielkiego silnika świadczy nietylko o zaufaniu, zdobytem przez polskie wytwórnie, lecz jest również dowodem szybkiego rozwoju polskiego przemysłu metalowego, który już dziś jest w możności konkurować z najlepszemi fabrykami zagranicznemi.

NOWE PIECE POKOJOWE.

Dworzec kolejowy w Chojnicach otrzymał przesyłkę nowego rodzaju pieców pokojowych, które zamówiła Dyrekcja Kolejowa w Gdańsku. Piece te posiadają specjalnie skonstruowany pancerz wierzchni w miejsce dotychczas używanych kafli. Oszczędność opałowa polega na tem, iż zużywają one mniej węgla i dłużej utrzymują w sobie ciepłotę. W tych dniach dokonane będą pierwsze próby ogrzewania biur kolejowych. Konstruktorem tych pieców jest polska firma Schreiber z Warszawy. Wynalazek jest opatentowany przez Urząd Patentowy w Warszawie.

POŻYTECZNY WYNALAZEK W KOLEJNICTWIE.

W ministerstwie komunikacji w Warszawie badany jest wynalazek pewnego polskiego technika, przy pomocy którego można będzie telefonować z pociągu, będącego w ruchu. Pociąg połączony zostanie z normalną siecią telefoniczną tak, że każdy pasażer będzie mógł telefonować z pociągu do domu lub do innego miejsca. Wynalazek ten stanowiący olbrzymie udogodnienie zwłaszcza dla kupców i dziennikarzy, ma być nader prosty i nieskomplikowany.

Dział Samochodowy

Odlewnictwo stopów lekkich w Polsce a budowa samochodów

Zwiększenie zapotrzebowania na stopy lekkie wzrasta z rozwojem automobilizmu i lotnictwa. — Sprawa licencyj. — Praca fabryki „Babbit". — Konstrukcja samochodów na zasadzie współpracy.

Z rozwojem automobilizmu i lotnictwa wzrasta coraz więcej u nas w kraju zapotrzebowanie na różne lekkie stopy aluminjowe i magnezowe. W pierwszych latach po wojnie nie mogliśmy nawet myśleć o krajowej produkcji motorów, lecz obecnie zaczynamy poważnie zastanawiać się nad wyszukaniem odpowiednich krajowych surowców dla uniezależnienia naszego młodego przemysłu od zagranicy.

Nie jest rzeczą prostą uruchomienie odlewni stopów lekkich, gdyż wymaga to specjalnej techniki, od powiednich maszyn i przyrządów, a wreszcie wyszkolonych ludzi. Mało tego, t. zw. „starzy fachowcy" nie potrafią jeszcze stanąć na czele takiej odlewni, gdyż jest to nowa gałąź odlewnictwa, w której nic nie zdziała się rutyną. Dla szczęśliwego konkurowania z zagranicą trzeba będzie i u nas iść z biegiem postępu, pracując energicznie w laboratorjach nad nowemi udoskonaleniami i wynalazkami, a nie kopjując ślepo obcych przez nabywanie ich licencyj.

Właśnie o licencjach chcieliśmy powiedzieć kilka słów więcej, gdyż u nas w Polsce stały się one swojego rodzaju plagą przemysłową. Otóż w nabywaniu licencyj fabryk zagranicznych zasadniczo nic złego upatrzeć nie można, jeżeli nie odbywa się to masowo i jeżeli i my sami możemy w równej mierze odstępować nasze własne patenty, lecz z chwilą, kiedy przemysł zaczyna całkowicie opierać się na wynalazkach zagranicznych, kiedy w kraju ustaje wszelka twórcza praca, licencje stają się istną plagą. Przy pracy podług cudzych wzorów zapomina fabrykant o laboratorjum, o badaniach i próbach i wpada w swojego rodzaju śpiączkę naukową, która hamuje wszelki postęp. Po kilku lub kilkunastu latach takiej pracy okazuje się, że prezmysł kopjujący został przez współzawodników grubo zdystansowany, gdyż oni ciągłą energiczną pracą badawczą potrafili stworzyć u siebie odpowiedni sztab specjalistów-naukowców, przystosować siebie samych i swoje fabryki do ciągłego postępu i przygotować cały szereg nowych wynalazków, które można we właściwej chwili wystawić na front walki konkurencyjnej jako ciężką artylerję, konkurent natomiast siedzi bezradny i całkowicie zależny od cudzej myśli. Otóż u nas w Polsce jeszcze dziś istnieje tendencja nabywania obcych wynalazków, gdyż przemysł nie wierzy własnym siłom i nie ufa polskim pracownikom naukowym.

Na szczęście nie wszyscy tak postępują. Właśnie w dziedzinie odlewnictwa metali lekkich na najwyższą pochwałę zasługuje praca fabryki „Babbit", która zaczęła ten dział prowadzić z wielką energją i nie zadawalając się cudzym rozumem, sama opracowała kilka nowych stopów o nader korzystnych właściwościach fizycznych.

Pracę tej fabryki należy tem bardziej pochwalić, że wzrost krajowej produkcji silników samochodowych, silników lotniczych, oraz innych maszyn potrzebuje coraz więcej takich materjałów i powinien korzystać z produktów krajowych, ażeby na wypadek wojny nie odczuć odrazu braku najważniejszych części składowych.

Mimo bardzo szczupłej produkcji w porównaniu z fabrykami zagranicznemi, rozpoczęto w fabryce „Babbit" pracę z właściwego miejsca, przeprowadzając szereg badań laboratoryjnych, oraz stwarzając odlewnię eksperymentalną, której zasługą jest badanie kilkunastu bardzo ciekawych stopów, oraz normalizacja aluminjowych próbek, Jeżeli tylko fabryka ta nadal będzie pracowała w tym samym kierunku, należy przypuszczać, że ze zwiększeniem zapotrzebowania na stopy lekkie, stanie się ona przodującą placówką w tej dziedzinie, tem bardziej, że w produkcji metali antyfrykcyjnych, jej właściwej specjalności, jest ona dobrze znaną nawet w przemyśle zagranicznym, który zabiega o licencję na pewien stop ołowiu, opatentowany przez „Babbit".

Wracając teraz do właściwej fabrykacji samochodów, musimy zaznaczyć, że bardzo dodatnioby wpłynęło na jej rozwój wyspecjalizowanie jednej z większych krajowych odlewni w całej pracy odlewniczej, potrzebnej dla samochodowego motoru, oraz innych części składowych całej maszyny, gdyż takim sposobem ułatwiłoby się realizację rzuconej w swoim czasie przez „Przegląd Samochodowy i Motocyklowy" myśli o współpracy różnych fabryk przy budowie całkowicie polskiego samochodu.

Należy przypuszczać, że pracę tą łatwiej potrafi wykonać dobra odlewnia metali lekkich, która dobuduje u siebie inne urządzenia dla odlewów stalowych i żeliwnych, zasadniczo prostszych, niż np. jakaś stalownia, nieposiadająca doświadczenia w pracy z aluminjum, magnezem, oraz ich stopami.

Prócz „Babbitu" nad odlewnictwem specjalnem pracują również niemniej energicznie inne fabryki. Zajmuje się tem nadzwyczaj poważnie „Ursus" oparty o Bank Gospodarstwa Krajowego. Wytwórnia ta powstała w 1893 r. i po przejściu różnych kolei, po-

wojennem zniszczeniu, podźwignęła się obecnie i stanęła na czele naszego przemysłu samochodowego.

Tak samo prace te mogą doskonale wykonywać „P. W. Samochodowe", wyposażone najlepiej technicznie, oraz takie odlewnie, jak Mieszczański i inni.

Swoją drogą i przemysł samochodowy powinien dążyć do pewnej normalizacji, ażeby ułatwić pracę naszemu odlewnictwu przez wprowadzenie np. kokili itp, rzeczy, usprawniających produkcję.

L. K.

Ostrożnie z gumami

Właściciele samochodów coraz częściej wnoszą reklamacje w sprawie gum, wskazując naprzykład na to,, że najczęściej ranty przecinają się i, że opony spadają z kół.

Mając do czynienia z wieloma takiemi wypadkami przekonaliśmy się, że winę w nich ponoszą, przedewszystkiem i tylko, sami właściciele samochodów, względnie ich kierowcy. A to dlatego, że gumy nabijają oni młotkiem, przez co przecinają nietylko ich brzegi, ale i druty.

Jak dalece ignorancja w tej sprawie jest posunięta świadczy fakt, że jeden z właścicieli Fordów, nabijając oponę młotkiem, nietylko, że przeciął jej brzeg i druty, ale nie wiedząc, co to są za druty, począł je najspokojniej obcęgami wyciągać z opony, czyniąc ją w ten sposób zupełnie niezdatną do użytku.

Guma jest rzeczą drogą i skomplikowaną. Należy przy niej dołożyć nieco uwagi i troskliwości, jeśli się nie chce wydawać pieniędzy niepotrzebnie.

Zdejmowanie.

Niejednokrotnie słyszy się narzekania na zły gatunek opon, a po pewnym czasie — na ich spadanie z koła. Jest to tylko powodem nieumiejętnego zakładania opony i niejednokrotnego przecinania drutu na obręczach skutkiem nabijania jej młotkiem na koło.

A więc radzimy zastosować przy zdejmowaniu opony następujący sposób: po zdjęciu kapsla wentyla z nakrętką obrócić kołem tak, by wentyl był na górze. Po wypuszczeniu powietrza wentyl wepchnąć do środka i tak ścisnąć oponę z obydwu stron wentyla, by ranty opony weszły do zagłębienia obręczy mniej więcej do 30 cm. z każdej strony wentyla — poczem podłożyć koniec łyżki pod rant opony naprzeciwko wentyla (na samym dole) i opona z obręczy z łatwością się zsunie.

Zakładanie.

Przedewszystkiem dętkę z odrobiną powietrza należy włożyć do opony. Otwór wentyla w kole musi być na górze. Oponę zakłada się naprzód górą, wkładając wentyl w otwór obręczy. Następnie, poczynając od wentyla, ściskać ranty opony dotąd, dopóki opona z łatwością na koło nie wejdzie. Dla osób o rękach słabszych może być pomocną w tym wypadku łyżka.

Po naciągnięciu opony należy ją nieco obruszać, aby uniosła się, a jej ranty zajęły swoje łożysko. Po tej operacji należy trochę dętkę podpompować i znów oponę poruszać, a po sprawdzeniu, czy należycie na kole siedzi i czy czerwona opaska na rancie opony jest równomiernie od brzegów oddalona.

Następnie należy pobić oponę dookoła kluczem lub łyżką, by nie przyciąć dętki i już śmiało potem oponę dalej pompować.

Do kół drucianych Forda należy używać opon tylko z czerwoną obwódką.

Uwagi.

Opony należy pompować jak z przodu tak i z tyłu woza na 2⅓ atmosfery lub 35 funtów. Ciśnienie powietrza należy sprawdzać przynajmniej raz na tydzień.

Na oponie niedopompowanej nie jeździć;

raptownie bez potrzeby nie hamować;

unikać obijania i darcia o chodnik, szczególnie przy zatrzymywaniu i skrętach;

po szynach tramwajowych nie jeździć.

Dla przedłużenia, jak zaznaczyliśmy, życia oponom, należy je stale przeglądać, a wszelkie głębsze skaleczenia i dziury od gwoździ po przeczyszczeniu kitować odpowiednią gumą, by ochronić płótno przed wodą i piaskiem, które wytwarzają guzy i gnicie wewnętrzne.

Na zimę, kiedy wóz stoi, należy postawić go na kobyłki, a powietrze z gum wypuścić.

Nigdy gum oliwą nie smarować.

Nowy samochód ciężarowy „Rugby 401"

Zakłady Durant Motors, Inc. wypuściły obecnie nowy typ podwozia ciężarowego i autobusowego, model „Rugby 401".

Dzięki zastosowaniu najbardziej nowoczesnych zdobyczy technicznych „Rugby 401" zainteresuje nietylko sfery automobilowe, ale zwłaszcza każdego przedsiębiorcę, który kładzie specjalny nacisk na racjonalną konstrukcję samochodu ciężarowego.

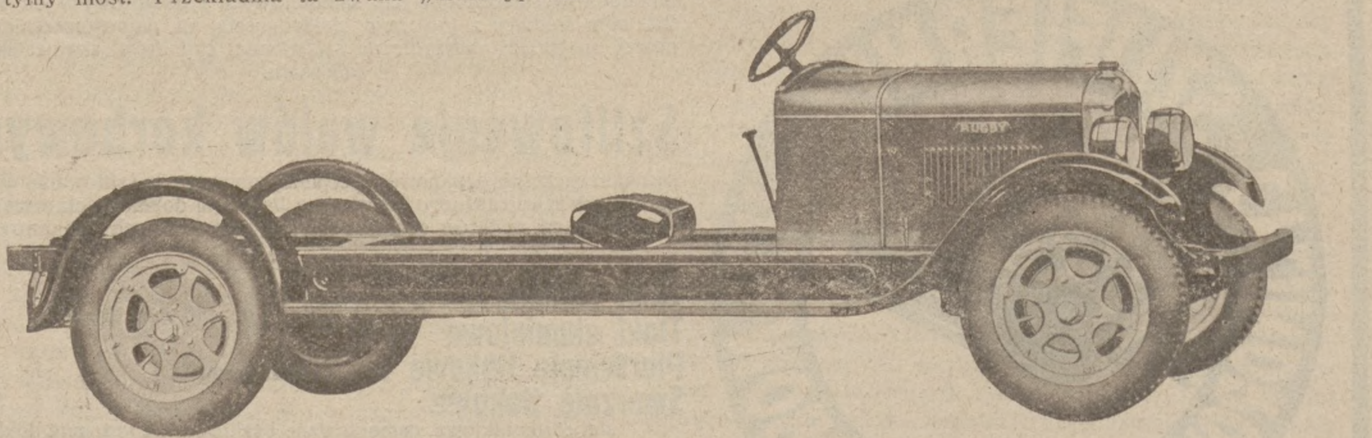
Wybitną cechą samochodu „Rugby 401" jest patentowana przekładnia o podwójnym bezpośrednim napędzie, wbudowana w tylny most. Przekładnia ta zwana „demultyplikator" stanowi wyłączny patent Zakładów Durant Motors, Inc. Dzięki tej instalacji samochód „Rugby 401" posiada w istocie 6 biegów wprzód oraz 2 wstecz, dając tem samem olbrzymią skalę przekładni.

Tryb atakujący jest dwustronnie zawieszony na łożyskach kulkowych i zarówno dyferencjał jak i półosie obracają się na łożyskach rolkowych syst. „Timken".

W modelu tym zostały zastosowane dwuszczękowe całkowicie obudowane hamulce Bendix'a z prasowanemi taśmami hamulcowemi. Płaszczyzna hamowania około 2.250 cm. kw.

Model „Rugby 401" wyposażony jest w światowej sławy silnik „Continental", co w połączeniu z ekonomicznym gaźnikiem Tillotson i regulatorem obrotów gwarantuje rzeczywiście oszczędne zużycie paliwa i smarów.

Dzięki zastosowaniu elastycznych przegubów metalowo-gumowych między kołem rozpędowem a skrzynką biegów, wykluczających twarde metalowe uderzenia, zmniejsza się do minimum zużycia organów przenośnych. Długość ramy (od motoru do końca ramy 3,6 mtr.), oraz zwiększone rozstawienie osi 335 cm., pozwolą stosować dłuższe i wygodniejsze karoserje, bez potrzeby wyrzucania jej do tyłu, przez co wydatnie zmniejsza się zużycie gum.

Podwozie ciężarowe „Rugby 401" z demultyplikatorem

Samochód Durant-Rugby dzięki swej konstrukcji z łatwością pokonywa trudności terenowe przy minimalnem zużyciu benzyny, smarów, opon oraz części zamiennych.

Ten nowy model „Rugby 401" wyposażony jest ponadto w silne stalowe koła z obręczami ciężkiego typu.

Chłodnica, lampa i inne armatury zewnętrzne są grubo platerowane chromem.

*

W numerze 31 naszego pisma przy opisie samochodu ciężarowego „Rugby 401" przez omyłkę zamieszczono ilustracje podwozia ciężarowego innej marki, mianowicie marki Federal. Powyżej zamieszczamy właściwą ilustrację.

SAMOCHODY

Fiat Model	509	4/20	4	osobowy	otwarty
Fiat	„ 501	6/21	4	„	otwarty
Fiat	„ 503	6/30	4	„	kryty
Fiat	„ 503	6/30	6	„	coupe
Super Fiat		19/75	6	„	otwarty
Opel	12/60 6 cylindr.		6	„	kryty
Opel	7/34 6	„	4	„	kryty
Opel	9/25 K. M. samochód wysyłkowy				
Chenard Walcker		5/32	4	osobowy	otwarty
Overland		11/30	4	„	otwarty
Protos		10/30	6	„	otwarty
Austro Daimler		17/60	6	„	otwarty
Praga		15/50	5	„	otwarty

i wiele innych w stanie używanym, **sprzeda** jako kupna niezwykle .. okazyjne z własnych zapasów .·.

BRZESKIAUTO

SPÓŁKA AKCYJNA

POZNAŃ, Dąbrowskiego 29

Telefon 63-23 i 63-65 3788

Zderzaki

do samochodów

najnowszego systemu, łączące w sobie wykwintne wykonanie z nadzwyczaj celową konstrukcją.

Ceny bezwzględnie konkurencyjne!

Łożyska rolkowe Timkena - Tłoki, pierścienie, bolce - Kierunkowskazy, okrągłe i dwuramienne - Lampki „Stop" - Tanki do benzyny

Poleca:

DOM TECHNICZNO-AUTOMOBILOWY

Poznań, ul. Skarbowa 20 7819

Okazja! Okazja!

Samochód

4 osobowy otwarty

10|30 HP luksusowy, mało używany, w najlepszym stanie nadzwyczaj tanio na sprzedaż.

Zgłoszenia do „Rynku Metalowego i Maszynowego pod „Okazja" 7818.

„POLFAZAM"

Fabryka zamków i okuć samochodowych

POZNAŃ - DĄBROWSKIEGO 81

wykonuje

wszelkie okucia do karoseryj i wagonów.

Zamki, antaby, rączki, przedłużacze do zamków. Zawiasy wszelkiego rodzaju, dźwigi do podnoszenia szyb, zderzaki

oraz wszelkie inne prace w zakres tenże wchodzące.

7527

Wytwórnia pilników A. Grzanka

Mistrz pilnikarski

Poznań, ulica Dąbrowskiego nr. 90.

Nacinanie stępionych pilników i tarników wszelkich profili, zamiana natychmiastowa na nowo nacinane, o tej samej wadze, za dopłatą za nacinanie. Za dobroć i trwałość mojego wyrobu przyjmuję pełną gwarancję. Wykonuję pilniki nowe na zamówienie. Ceny niskie, wykonanie ręczne pierwszej klasy.

Polecając się W. P. Przemysłowcom i Rzemieślnikom, proszę o łaskawe poparcie.

Z poważaniem

7635 **A. Grzanka.**

AUTOMOBILIŚCI - LOTNICY - MOTOCYKLIŚCI - SPORTSMANI!

CZYTAJCIE TYGODNIK AUTO LOT 30 GR

ZNAJDZIECIE W NIM WSZYSTKIE INTERESUJĄCE WAS WIADOMOŚCI i AKTUALJA

Prenumerata kwartalna 3.50 zł, roczna 14.— zł. Konto czekowe w P. K. O. 16 940.

Redakcja i Administracja: Warszawa, ul. Poznańska 22. Telefon 85-68. 7798

EMALJERNIA

Fabryka Szyldów Emaljowanych

Spółka z ogran. odpow.

KRAKÓW

ulica Dietlowska 81

Telefon nr. 47·39.

Jedyna w Kongresówce i Małopolsce.
Cenniki wysyłamy na żądanie.
7208

Handbuch der Eisenhändler 1929

praktyczny fachowy informator podręczny dla przemysłowca, kupca i pracownika zawodowego metalowca w języku niemieckim

Obszerny dział fachowy i informacyjny

200 ilustracyj technicznych

Cena 8.50 m. n. + porto

Do nabycia w administracji

„Rynku Metalowego i Maszynowego", Poznań, Wielka 10

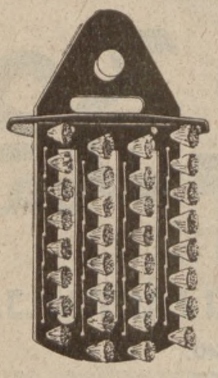
za poprzedniem nadesłaniem gotówki 20 zł.

7287

„Fasmit"

Fabryka Szczotek Młyńskich i Technicznych

Poznań

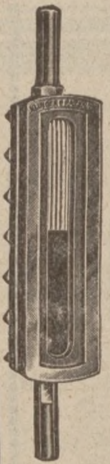
Dominikańska 1. Tel. 29-06

wyrabia szybko i fachowo z najlepszego surowca, wszelkiego rodzaju szczotki młyńskie i techniczne dla przemysłu. Zużyte szczotki reperuje i naciąga na nowo.
7793b

„Klingerit"

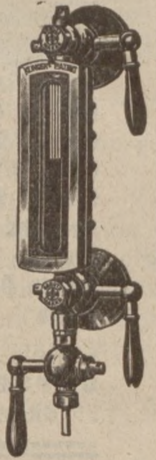
najlepsze uszczelnienie dla wysokich ciśnień. Jedynie prawdziwe z marką ochronną „KLINGERIT"

Klinger'a reflekcyjne armatury wodomierzowe.

Klinger'a reflekcyjne specjalne szkła twarde.

4421

Klinger'a wentyl ze stawidłem tłokowem.

RICH. KLINGER

G. m. b. H.

Gumpoldskirchen pod Wiedniem.

Odlewy Stalowe

z
własnych lub nadesłanych modeli wytworu

Huty „Częstochowa"

Krótkoterminowo po cenach najprzystępniejszych polecają

Modrzejowskie Zakłady Górniczo-Hutnicze Sp. Akc.

7706 **Sosnowiec**

Filce

techniczne od 1 do 100 m/m grube, do wszelkich celów

tarcze filcowe

każdego rozmiaru, do polerowania szkła, luster, mosiądzu, aluminium, żelaza i t.p. wogóle wszelkiego rodzaju filce dostarcza po cenach fabrycznych:

7392

R. KUNERT i S-KA T. z o. p. POZNAŃ

ul. Woźna 12, tel. 29-21 i 55-38 pryw.

Handel i Przemysł Rowerowy
Organ Związku Mechaników Samodzielnych na Polskę Zachodnią

Nowy typ rowerów z amortyzatorami

W Ameryce przeprowadzono bardzo ciekawe próby z różnym typem amortyzatorów dla rowerów. Wszyscy wiemy, że rower wymaga względnie równej drogi, w przeciwnym bowiem wypadku szybsza jazda powoduje bardzo przykre wstrząśnienia, nie dające się zamortyzować zapomocą zwykłych cienkich pneumatyków. Dla uniknięcia tych wstrząśnień rowerzyści starają się zawsze jechać bocznemi dróżkami, a w miastach chodnikami, jeżeli nie widzą w pobliżu policjanta. Doniedawna godziliśmy się wszyscy z tą przykrą właściwością rowerów, przypuszczając, że ona nie da się w żaden sposób usunąć, aż wreszcie sprawą tą zajęli się Amerykanie, którzy zdecydowali się na ulepszenie amortyzacji rowerów. Zrobili oni cały szereg prób i doszli wreszcie do pewnego typu sprężynowanych widełek, które amortyzowały doskonale wszystkie uderzenia przedniego koła, mimo nadzwyczajnej prostoty, lekkości i taniości całego urządzenia. Z resorowaniem tylnego koła szło znacznie gorzej. Zbudowano około 20 różnych urządzeń, lecz wszystkie one okazały się niepraktyczne. Wreszcie jeden z techników wpadł na następujący pomysł: rezygnując ze wszelkich dwustronnych resorów i amortyzatorów zbudował on zupełnie nowy przyrząd, który gwarantował dobre działanie. Przyrząd ten składał się z cylindra, zaopatrzonego w tłok oraz z dolnej spiralnej sprężyny, i działał zapomocą dodatkowych widełek, umocowanych do ramy. Dla uniknięcia kłopotów z łańcuchem okazało się poza tem koniecznem zastąpić ten ostatni kardanem.

Przeprowadzono próby w rezultacie których okazało się, że mimo większej wagi, rower zaopatrzony w amortyzatory idzie lżej po gorszej drodze. Dla otrzymania ściślejszych rezultatów zorganizowano wyścigi, w których brały udział zwykłe rowery maszyny z amortyzatorami. Drogę wybrano umyślnie gorszą, lecz zasadniczo należała ona do typu przeciętnych dróg amerykańskich. Kiedy obydwie konkurujące drużyny przebyły całą przestrzeń okazało się, że średnia szybkość maszyn z amortyzatorami jest o 3,7 km. na godzinę większa od szybkości zwykłych rowerów. Dla większej pewności zmieniono obsadę rowerów i znów otrzymano podobny wynik.

Prawdopodobnie ze względu na znaczną różnicę w cenie nie słychać jeszcze o masowej produkcji resorowanych rowerów, lecz należy przypuszczać, że ten nowy typ ukaże się na rynku jako droższa maszyna, przeznaczona dla ludzi, którzy cenią trochę więcej wygodę jazdy.

U nas w Polsce, ze względu na „kocie łby“ w miastach, podobny rower mógłby liczyć na duże powodzenie, szczególnie u kobiet, które znacznie więcej od mężczyzn cierpią od wstrząśnień.

Ważne uzupełnienie przepisów drogowych, dotyczące tylnych świateł na pojazdach

W Niemczech weszło w życie z dn. 1 lipca b. r. nowe rozporządzenie, dotyczące tylnych świateł na pojazdach, poruszających się po drogach publicznych.

Według tego rozporządzenia każdy pojazd dwukołowy, niezależnie od napędu, powinien posiadać z tyłu czerwoną latarnię lub też czerwony reflektor, który odbijałby promienie. Czerwone światło powinno być widzialne na odległość 150 metrów w promieniu 30°. Przepis ten zmusza też producentów takich latarek i reflektorów do poddawania ich wyrobów badaniu powołanych do tego czynników, które ostemplowują sprawdzone rzeczy. Fachowcy są zdania, że należałoby przepis ten rozszerzyć na wszelkie inne pojazdy dopuszczone na drogi publiczne, gdyż dzięki temu uniknęłoby się wiele wypadków.

Elektryczne oświetlenie w motocyklach i rowerach

Bardzo często zachodzi potrzeba odkupienia jako wpłaty starego motocyklu lub roweru od nabywcy nowej maszyny. Ta transakcja, konieczna nieraz ze względów handlowych, jest dla kupca bardzo niemiłą, gdyż zmusza go do odsprzedawania maszyn używanych, na których on może często stracić. W ostatnich czasach w Niemczech zaczynają doradzać następujący sposób postępowania: Kupiec może nabyć używaną maszynę, lecz powinien ją przed sprzedażą doprowadzić do dobrego stanu i zaopatrzyć w szereg różnych drobiazgów, które w oczach nabywcy podnoszą jej wartość. Obecnie wielką uwagę zwracają nabywcy na oświetlenie. Maszyna, która nie posiada elektrycznego oświetlenia nie ma w ich oczach żadnej wartości i uchodzi za przestarzałą. Ponieważ większość starszych motocykli i rowerów ma tylko zwykłe karbidowe latarki, radzi się w takich maszynach dobudować małą elektryczną instalację, która mimo b. niskiej ceny, w oczach nabywcy podniesie znacznie wartość maszyny.

Instalację tę można wykonać następującym sposobem: W zwykłej latarce karbidowej należy wykręcić palnik i wstawić na jego miejsce małą żarówkę elektryczną. Jeden biegun oprawki trzeba przyłączyć do masy, drugi natomiast odprowadzić zapomocą dobrze izolowanego przewodnika do wmontowanego na ramieniu lub sterze przełącznika. Jako źródło prądu możemy użyć zwykłych bateryjek do lamp kieszonkowych, które łączy się równolegle po kilka, ażeby zwiększyć ich pojemność. Bateryjki te należy umieścić w specjalnem pudełku, umocowanem do ramy lub starteru motoru i połączyć z masą i przełącznikiem. Pięć bateryjek, połączonych równolegle, może świecić dobrze około 20 godzin, jeżeli użyjemy zwykłej żarówki 4-woltowej. Dla motocykli możemy wziąć żarówkę większej mocy, lecz wtedy należy odpowiednio powiększyć baterję, którą łączy się szeregowo-równolegle. Przy tej całej instalacji należy baczną uwagę zwracać na jej staranne wykończenie, gdyż takim sposobem małym kosztem własnym możemy podnieść znacznie wartość sprzedawanej maszyny w oczach nabywcy. W rzeczywistości, rozumie się dobra karbidowa lampa będzie znacznie ekonomiczniejszą i lepszą niż taka instalacja elektryczna, lecz przeciwko modzie u niefachowych nabywców walczyć trudno i należy im dawać „elektryczne oświetlenie", jeżeli oni go żądają.

ORGAN ZWIĄZKU PRZEDSIĘBIORSTW ELEKTROTECHNICZNYCH NA POLSKĘ ZACHODNIĄ
ORGAN ZRZESZENIA PRZEDSIĘBIORSTW RADJOTECHNICZNYCH W WIELKOPOLSCE.
POD REDAKCJĄ DYPL. INŻ.-EL. M. RZĘCKIEGO.

Sfery gospodarcze przeciw Harrimanowi

Jak już donosiliśmy, odbyło się w Izbie przemysłowo-handlowej w Warszawie posiedzenie połączonych komisyj Izby: polityki handlowej, prawniczej oraz racjonalizacji przemysłu i handlu, na którem była rozpatrywana sprawa projektowanego uprawnienia elektrycznego firmie W. A. Harriman. Po szczegółowej dyskusji, w której podkreślana była doniosłość dla kraju planowej elektryfikacji, oraz znaczenie przypływu twórczych kapitałów zagranicznych do Polski, połączone komisje, z uwagi na charakter i warunki projektowanego uprawnienia powzięły następującą uchwałę:

Połączone komisje stwierdzają:

1) że projektowane uprawnienie elektryczne na rzecz firmy W. A. Harriman, dając koncesjonarjuszowi wyłączność na obszarze sześciu najbardziej uprzemysłowionych województw, tem samem uzależnia w znacznym stopniu polską politykę gospodarczą w dziedzinie przemysłu i rolnictwa od koncesjonarjusza.

2) że ze względu na olbrzymią ogólno-państwową doniosłość działalności tak wielkiego przedsiębiorstwa elektrycznego, jak projektowane, uważać należy oddanie podobnego uprawnienia w ręce jednego kapitalisty — za niepożądane,

3) że wobec tego, gdyby uznana być miała konieczność przeprowadzenia elektryfikacji w Polsce według planu uprawnienia, to podobne uprawnienie mogłoby być nadane jedynie takiej organizacji, któraby jednoczyła kapitały o różnym charakterze, w szczególności także kapitał publiczny, a w pierwszym rzędzie kapitały samorządowe,

4) że ponadto projektowane uprawnienie w jego obecnej postaci nie daje bynajmniej gwarancji niezbędnego rozwoju elektryfikacji, uzależniając taki rozwój bezpośrednio od uznania koncesjonarjusza,

5) że w tych warunkach niezależnie nawet od wielu innych wątpliwości, które nastręcza projektowane uprawnienie wypowiedzieć się należy w sposób stanowczy przeciwko udzieleniu tego uprawnienia.

W tych warunkach połączone komisje uchwalają:

Zwrócić się do prezydjum o wystąpienie w myśl pp. 1 i 2 art. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 15 lipca 1927 r. o Izbach przemysłowo-handlowych (Dz. U. R. P. nr. 67 poz. 591) do właściwych władz z umotywowanem przedstawieniem przeciwko nadaniu firmie W. A. Harriman projektowanego uprawnienia.

Ciekawy eksperyment przy pomocy radja

(Według prasy amerykańskiej.)

Wkrótce dokonanym zostanie bardzo ciekawy i niezwykły eksperyment, przy pomocy radja. Znany psycholog Dunninger, po nieudałych poprzednio próbach w Europie, z jednej z tutejszych najsilniejszych stacyj radjowych, wysyłać będzie snop skoncentrowanych swych myśli, dla zbadania, czy przy pomocy fal eteru możliwem jest telepatyczne działanie jego określonych wrażeń myślowych na otoczenie ludzi, skupionych przy swych domowych aparatach odbiorczych. Psycholog apeluje tą drogą do wszystkich radjoamatorów, by w danym dniu, którego data zostanie ogłoszona, starali się specjalnie skupić w kierunku zmuszenia się do oddalenia wszystkich absorbujących ich myśli, by skoncentrowanie się doprowadzili do stadjum doskonałości, celem udoskonalenia się tym sposobem jako medja myślo-odbiorcze.

Mimo, że podobne eksperymenty Dunningera zawiodły w Anglji i w Australji, nie zniechęca się tem uczony i wierzy, że jego badania uwieńczone zostaną wreszcie oczekiwanemi wynikami.

Gdyby próba omawiana się udała, to nasze stacje nadawcze staną wobec bardzo poważnego dylematu. Nie trzeba bowiem zapominać, że udowodnienie słuszności teorji o potencji telepatycznej nie ograniczy się lokalnie tylko do radjofonji. Takie same snopy myśli, jeżeli eter będzie dla nich dobrym rzeczywiście przewodnikiem, będą mogli wysyłać poszczególni posiadacze radjo-aparatów do centrali nadawczych. Nie można ograniczyć teorji w kierunku jednostronnym. Ruch molekułów myślowych odbywa się obustronnie. Cóż w danym wypadku pocznie biedny operator jakiegoś WEAF czy KYW, gdy zamiast nadawczych koncertów, przyjmować zacznie miljony zgęszczonych wolą myśli naszych obywateli, gdy ci zasmakują w używaniu radja jako namiastka telefonu i telegrafu? Radjo-telepatja jest więc obosiecznem przedsięwzięciem, może ona przynieść w realizacji albo wielkie ułatwienia cywilizacyjne, albo wielki i nieznośny chaos porządku i ładu publicznego.

Na szczęście jesteśmy tylko w okresie eksperymentów.

Nowe pomysły w dziedzinie radja

ORYGINALNE GŁOŚNIKI.

Na nowy pomysł urozmaicenia audycyj radjowych wpadła pewna amerykańska firma radjowa. Do głośników, pociągniętych białym drapowanym jedwabiem, wbudowała rotacyjne cylindry ze skalą kolorów. Cylinder jest wewnątrz oświetlony i rzuca na biały jedwab mieniące się skale subtelnych kolorów. Muzyce radjowej towarzyszy więc symfonja barw.

Głośniki zdobyły sobie ogromną pokupność wśród łaknących nowości radjosłuchaczy amerykańskich.

DOMY ZE ZBIOROWYM MASZTEM ANTENOWYM.

W nowoczesnem budownictwie coraz więcej jest uwzględniany system budowania domów ze zbiorowym masztem antenowym pośrodku kompleksu budynków. Ten system pozwala mieszkańcom na przeciągnięcie drutu odprowadzającego od tego masztu do poszczególnych lokalów i posiadania dobrej anteny zewnętrznej, której długość każdy odpowiednio do swego aparatu może uregulować zapomocą izolatorów. Taki system sprawia, że każde nowoczesne mieszkanie otrzymuje nietylko wodę, kanalizację i światło, ale i radjo, a ponadto zabezpiecza lokatora od różnych przykrości wynikających ze sporów o antenę z gospodarzem i sąsiadami. Przy budowaniu anten zbiorowych można również założyć odrazu jedno wspólne dla wszystkich uziemienie i oszczędzić dziur wierconych niepotrzebnie w drzwiach, ścianach itp.

Wszystkie nowopowstające kooperatywy handlowe powinnyby system anten zbiorowych i u nas wprowadzić.

ZASTOSOWANIE RADJA DO ODKRYWANIA ŹRÓDEŁ NAFTOWYCH.

Przedsiębiorstwa naftowe w Ameryce odkryły w ostatnich latach drogą krótkofalowych radjostacyj źródła naftowe wartości 100 miljonów dolarów. Stosowanie radja zamiast poszukiwań nafty drogą dotychczasowych wierceń jest nieprawdopodobnie tanie.

OGRZEWANIE PARYŻA PRZY POMOCY FAL RADJOWYCH.

Uczony paryski Jaques Rister wystąpił ostatnio z projektem awanturniczo ciekawym — a mianowicie, ogrzewanie miasta Paryża przy pomocy fal radjowych. Twierdzi on, że możnaby ogrzewać zapomocą aparatów odbiorczych umieszczonych w piwnicach domów, aparatów odbierających rozsyłane radjem ciepło — całe biura i mieszkania. Przy dalszych ulepszeniach byłoby możliwe ogrzewanie całego Paryża.

Teorję tę opiera Rister na zbudowanym ostatnio aparacie, który rozsyła ciepło na falach długości 2—3 metrów z napięciem wahającem się od 400 do 500 wolt. Specjalnie przystosowany tłok zawierający w sobie wrażliwy metal, umieszczony w kręgu działania fal, rozpala się natychmiast do czerwoności.

Stąd jeden już tylko byłby krok do udoskonalenia aparatu.

Kronika radjowa w Polsce

PRZEPISY NORMUJĄCE RADJOFONJĘ W POLSCE.

Projekt zarządzenia Ministerstwa Poczt i Telegrafu.

Ministerstwo Poczt i Telegrafu uzgadnia z innemi zainteresowanemi Ministerstwami projekt rozporządzenia kilku ministrów w sprawie radjofonji. Dotychczasowe przepisy, normujące radjofonję w Polsce, a oparte na praktyce z pierwszego okresu rozwoju ruchu radjowego w kraju, są zupełnie niewystarczające i wymagają gruntownego przerobienia.

Przedewszystkiem nowe przepisy mają ustalić, kto jest uprawniony do korzystania i posiadania aparatu odbiorczego. Przymusowa rejestracja aparatów takich nie zostanie zniesiona, a przeciwnie z całym rygorem ścigać się będzie ukrywających aparaty. Już samo posiadanie aparatu, nawet nieczynnego, wymaga zarejestrowania. Małoletni będą mogli rejestrować aparaty, przedstawiając odpowiednie zaświadczenie opiekunów prawnych. Opłaty rejestracyjne pobierane będą rocznie, a nie — jak dziś — miesięcznie.

Co do tego ostatniego punktu o opłatach, są zdania, że wprowadzenie takich rocznych opłat utrudni wielu osobom posiadanie radjowego aparatu.

Przepisy uregulują także kwestję budowy anten, która w dniu dzisiejszym znajduje się w stanie absolutnego chaosu. Unormowanie sprawy zakładania anten nie na podstawie przepisów porządkowych, a na podstawie budowlanej o tyle by tę kwestję skomplikowało, że w tym ostatnim wypadku każdorazowe założenie anteny wymagałoby zgłoszenia do urzędu inspekcyjno-budowlanego odpowiedniego planu i następnie zatwierdzenia jego.

PRASA ZAGRANICZNA O FULTOGRAFIE RADJA POZNAŃSKIEGO.

Jedno z najpoważniejszych niemieckich pism radjowych, „Die Sendung" (26), zamieściło następującą wzmiankę o fultografie Radja Poznańskiego:

„Trzecim krajem z fultograficzną radjografją jest Polska przez swoją stację w Poznaniu. Stacja poznańska jest dźwiękowo dość silna, by mogła być odbieraną również za dnia, od pewnego czasu jednak daje się niestety odczuć tak silna interferencja (nowa poznańska fala usunęła ten brak), że jest utrudniona synchronizacja. A szkoda, bo podział czasu emisyj fultograficznych jest poprostu wzorowy: 20 minut w południe i 20 minut wieczorem".

NOWE RADJOSTACJE W POLSCE.

W związku z przedłużeniem koncesji „Polskiego Radja", to ostatnie zobowiązało się wybudować nową stację nadawczą w Warszawie o sile 120 kilowat., tak iż stacje słyszeć będą radjosłuchacze detektorowi na całym obszarze Rzplitej.

Koncesja zawiera również warunek wybudowania nowej stacji nadawczej w Toruniu. Natomiast projekt zbudowania stacji nadawczej w Gdyni, narazie upadł.

Dotychczasowa stacja warszawska zostanie przeniesiona do Lwowa.

Przy wszelkich zamówieniach prosimy powoływać się na „Rynek Metalowy i Maszynowy"

NOWOCZESNY SYGNAŁ PRZERW.

Radjofoniczne stacje nadawcze starają się mieć odmienny od innych stacyj znak przerw. Zaprowadził się powszechnie monotonny znak zegara, mający u poszczególnych stacyj różny dźwięk z uderzeniami wolniej lub szybciej. Znaki przerw uważać należy również za znaki rozpoznawcze poszczególnych stacyj. Polskie stacje mają jak np. Warszawa — bicie dzwonów, Wilno — wołanie kukułki, które naśladowała później powstała stacja w Lublanie, Kraków — zegarowy aparat powtarzający krótką melodję trzytonową, Katowice — kucie na kowadle i Poznań — uderzenia zegarowe. Zagraniczne stacje posiadają podobne znaki. Jako nadzwyczajny jednak i prawdopodobnie jedyny znak rozpoznawczy, zamierza zaprowadzić stacja w Lille śpiew i to — śpiew żywego kanarka. Kanarek ten jest nadzwyczajnym okazem, gdyż na ogłoszony konkurs wyszedł on jako zwycięzca pośród 238 konkurentów.

Stacja Poznańska pracuje obecnie własnemi siłami również nad konstrukcją aparatu radjofonicznego, wydającego jako znak przerw hejnał poznańskiej wieży ratuszowej, co mimo zamiaru od chwili otwarcia stacji nie udało się dotąd zrealizować. Prawdopobnie już w najbliższym czasie będzie ten aparat działał.

LICZBA RADJOABONENTÓW W WOJ. POZNAŃSKIEM.

W dniu 1 czerwca br. liczba radjoabonentów na obszarze Dyrekcji P. i T. w Poznaniu wynosiła 20.557 osób oraz na terenie Dyrekcji P. i T. w Bydgoszczy, należącym do Województwa Poznańskiego (19 urzędów pocztowych) 2171 osób,, czyli w całem Województwie Poznańskiem razem 22.728 osób.

CIEKAWA STATYSTYKA RADJOWA.

Na P. W. K. w dziale radjowym znajdujemy szereg interesujących tablic i wykresów, które obrazują rozwój poszczególnych stacyj nadawczych. Niezmiernie ciekawą jest statystyka, wskazująca nasycenie aparatami radjowemi dzielnicy poznańskiej. Okazuje się, że jedynem miastem, w którem liczba abonentów się zmniejszyła, są Oborniki. Poza tem liczba abonentów wciąż wzrasta. Przoduje Nowy Tomyśl, gdzie na 1000 mieszkańców wypada 60 abonentów, potem idzie Poznań (49 pro mille). Z powiatów kroczy na czele Grodziski, w którym 26 mieszkańców na 1000 posiada odbiorniki. Odolanów ma 12 na 1000, Bydgoszcz — 13, inne powiaty jeszcze mniej. Powiat bydgoski zajmuje 10 miejsce pod tym względem, a Bydgoszcz miasto 33-cie.

TYSIĄC POLSKICH STACYJ NADAWCZYCH.

Wszystkich zainteresuje statystyka, która w postaci odpowiednich wykresów, rysunków i grafików figuruje w kiosku „Radja Polskiego“ na Powszechnej Wystawie Krajowej. I tak więc na pierwszem miejscu jest stołeczna stacja o sile 12 kilowattów w antenie z zasięgiem detektorowym na 100 kilometrów. Na drugiem miejscu katowicka z 10 kilowattami w antenie i zasięgiem detektorowym również 100 kilometrowym, co tłumaczy się specjalnie dogodnem położeniem tej stacji. Z kolei Poznań, który posiada zasięg detektorowy na 35 km. wokół stacji, dalej Kraków z 30 km., zasięgiem detektorowym, no i wreszcie Wilno, którego stacja posiada zasięg detektorowy 25 km.

NOWE WYDAWNICTWA

„TYDZIEŃ RADJOWY“ NR. 34.

Najnowszy numer „Tygodnia Radjowego“ zawiera następujące artykuły: Problem „Martwych okolic“ w odbiorze radjowym; Słowo radjowe; Muzyka radjowa; Radjogimnastyka; Radjowizja; Rozmowa z Bairdom; Ujemne napięcie siatkowe; Porady techniczne; Radjo na P. W. K.; Kronika radjowa; Komunikaty i dział rozrywek umysłowych. Numer zdobią liczne ilustracje. Cena pojedyńczego numeru 75 groszy. Abonament miesięczny tylko 2 złote. Adres Redakcji i Administracji: Poznań, Plac Wolności 11. Czytajcie, abonujcie i rozpowszechniajcie „Tydzień Radjowy“.

DZIAŁ MASZYN ROLNICZYCH

Apel do krajowych fabryk maszyn rolniczych

Fabryki krajowe upraszamy, aby nam donosiły o wszystkich nowościach w zakresie ich produkcji. Chętnie stawiamy łamy nasze bezinteresownie do usług przemysłu krajowego. Przy tej sposobności musimy podnieść ten smutny fakt, że podczas gdy zagraniczne firmy bardzo skwapliwie korzystają z reklamy w naszem piśmie i często donoszą nam o ostatnich zdobyczach w fabrykacji maszyn rolniczych, to nasz przemysł krajowy nie ma w tym względzie — zdawałoby się — nic do powiedzenia, a przecież wiadomo, że i u nas ta gałąź przemysłu stale się podnosi i wypuszcza na rynek coraz nowe wyroby lub też ulepsza dotychczasowe. W interesie rozwoju przemysłu krajowego prosimy fabryki krajowe, by o wszystkich swoich nowościach nas w pierwszym rzędzie informowały.

WYDAWN. „RYNKU METALOWEGO I MASZYNOWEGO".

W sprawie sprzedaży maszyn rolniczych

Naogół mówiąc, ruch sprzedażny na rynku maszyn rolniczych jest zadowalający. Pewnie, gdyby rolnicy byli więcej *„przy pieniądzach"* ruch ten byłby znacznie większy. Spodziewać się jednak można, że owocem poprawy cen zboża będzie również poprawa zbytu maszyn rolniczych, zwłaszcza, że i prace jesienne niebawem się rozpoczną. Jednak nie o tem chciałem mówić, a raczej o tem, jak przemysł maszyn rolniczych zapewnić sobie może i na przyszłość stałych i ciągle zdobywać nowych nabywców.

Nie ulega wątpliwości, że zadowalający naogół zbyt maszyn rolniczych może stać się niedostatecznym z różnych motywów. Że tak być może, widzieliśmy w roku bieżącym, gdy wiosną i latem ruch w handlu maszynami rolniczemi był minimalny i prawie nie istniał. Niewykluczone zatem, że i w przyszłości powtórzą się takie konjunktury — a wtedy dopiero szukać środków zaradczych, szukać nowych odbiorców, niewielkie przyniesie korzyści, o ile wogóle starania w takich okresach podjęte jaki dodatni skutek przynieść mogą. Naprzód więc przewidujący fabrykant i handlowiec stara się mieć w rezerwie nowych nabywców.

Gdy się mówi o rynkach zbytu maszyn rolniczych, trzeba mieć na uwadze to, że całe rynki krajowe np. podzielone są na pewne rejony, w których przeważają wyroby pewnych fabryk, a na które wyroby innych fabryk nie mają wstępu, bo albo nie nadają się do specjalnych warunków ziemi i roli, lub też nie odpowiadają stopniowi kultury rolnictwa w danej okolicy, albo też rolnicy miejscowi nie mają zaufania, tak zwanego *„przekonania"* do innych maszyn.

Głównym konsumentem maszyn rolniczych staje się obecnie gospodarz-wieśniak. I on coraz więcej zaczyna rozumieć, że jego własny interes wymaga, by tanią i wydajniejszą pracą maszynową zastępował drogo a mało owocną pracę ręczną w uprawie roli i gospodarstwie rolnem. Że jednak mimo to rosnące przekonanie zbyt maszyn rolniczych nie rozpowszechnia się tak jakby mógł i powinien, przypisać należy głównie konserwatyzmowi naszego gospodarza-wieśniaka i wrodzonej obawie przed wszystkiemi nowościami, dopóki sam naocznie nie przekona się o ich pożyteczności i skuteczności. Przekonać się chce gospodarz-wieśniak naocznie a dokładnie, lecz nigdy na własne ryzyko i własny koszt. Chce, by inni wypróbowali wszystko, a on tylko oglądał owoce ich prób. Wtedy zdecyduje się na użycie maszyny u siebie, gdy stwierdzi dodatnie jej skutki.

Czy pod tym względem nasi przemysłowcy i kupcy branży maszyn rolniczych dostosowują się do wymagań i życzeń odbiorców wieśniaków? Niestety — musimy tu stwierdzić, że naogół niewiele *czynią*, by rolnika-wieśniaka przekonać o pożyteczności tej, lub owej maszyny, tego lub owego narzędzia, chociaż na ten temat wiele *mówią*. Jednak zapominają, że gospodarz wieśniak cały dzień słuchać będzie wymownego agenta i przytakiwać mu oczami, głową i ustami, ale gdy potem nareszcie przyjdzie do zadecydowania: kupić — nie kupić — „bo gdyby to inni we wsi *wprzód kupili, to onby też potem!"* Naszego rolnika-wieśniaka ani słowa wymowne, ani kolorowe ilustracje, ani obrazowe przedstawienia nie skłonią do kupna zachwalanych maszyn, lub narzędzi, dlatego też zawodzą wszelkie ulotki reklamowe. Ale gdy jakaś maszyna, lub narzędzie zostanie przez nich wypróbowane, a skutki jego są dodatnie, to chłop nie żałuje na nie pieniędzy i chętnie je nabywa, bo są dobre *„dla naszych"*.

A jednak jest droga i to niezbyt kosztowna do zdobycia wioski. Wystarczy wejść w kontakt z jakimś więcej postępowym gospodarzem, dać mu na próbę nowy model pługa, brony, kultywatora, lub którego bądź innego narzędzia, czy maszyny, którą w danej okolicy chcemy wprowadzić; być przy pracy — dać wskazówki jak należy go regulować i prowadzić — obrobić jedno, czy drugie pole. Sąsiedzi na próbę wnet się zejdą, dać jednemu i drugiemu do ręki, niech prowadzi kieruje. Jeżeli nie wykonuje tego prawidłowo, a maszyna, lub narzędzie nie pracuje normalnie, trzeba go poprawić i pokazać, jak się to robi. Wtedy, dzięki tym praktycznym demonstracjom, przy których rolnicy-wieśniacy dowolnie przekonać się mogą, że maszyna, lub narzędzie jest dobre i dobre daje wyniki, a nawet lepsze, jak inna stara, przez nich dotąd używana maszyna, na owoce dodatnie niedługo trzeba będzie czekać. Nie trzeba jednak wymagać, by rolnicy-wieśniacy natychmiast po takiej próbie doświadczalnej zdecydowali się na kupno maszyny, lub narzędzia, o które chodzi. Trzeba im dać trochę czasu do omówienia tej nowości — po kilku dniach można już zaryzykować propozycję kupna raz drugi i przekonać się o skuteczności czynionych zabiegów.

W czasach bieżących, kiedy każdy ogranicza swoje wydatki, a konkurencja wzrasta z dnia na dzień, wykorzystywać należy wszystko, co tylko przyczynić się może do zapewnienia sobie zbytu własnych wyrobów i artykułów sprzedażnych, zwłaszcza przez wyrabianie sobie klienteli w różnych okolicach rynku krajowego, lub różnych rynkach zagranicznych.

Silniki spalinowe w rolnictwie i drobnym przemyśle

Wynalezienie taniego i oszczędnego silnika spalinowego wywołało przewrót w wielu gałęziach przemysłu, a niemniej i w rolnictwie. Mniejsze warsztaty — pisze p. L. Kozłowski w artykule swym, zamieszczonym w num. 44 „Samochodu" — zaczęły stopniowo zastępować siłę rąk ludzkich motorami, co usprawniło produkcję i pozwoliło na użycie większych i lepszych obrabiarek. Tak samo i rolnictwo oceniło prawidłowo znaczenie nowego napędu, który łatwo konkurował tanością i prostotą obsługi z dużemi maszynami parowemi i łatwo zastępował konie i kieraty w tych okresach czasu, kiedy każde zwierzę pociągowe było właśnie najwięcej potrzebne. Jeszcze większe znaczenie w dalszym rozwoju rolnictwa osiągnął traktor. Maszyna ta potrafiła wykonywać bez przerwy i zmęczenia najcięższe prace, nie powodując przy tem żadnych dodatkowych kosztów w czasie sezonu zimowego. Więcej uprzemysłowione kraje zastąpiły już w dużych gospodarstwach rolnych traktorami wszelkie zwierzęta pociągowe i, — jak obliczenia wykazały, osiągają dzięki temu znaczne zmniejszenie kosztów produkcji.

U nas w Polsce motoryzacja rolnictwa nie postąpiła jeszcze dość daleko. Na przeszkodzie temu stoi duża ilość drobnych gospodarstw chłopskich, które jeszcze do dziś pracują ekstensywnie i nie są w stanie zaopatrywać się w drogie maszyny. Większe majątki też nie mogą sobie pozwolić na duże inwestycje z powodu słabej konjunktury, niekorzystnej dla nich polityki zbożowej rządu, oraz przewidzianej parcelacji. Rozumie się, że niemałą rolę odgrywa przy tem ogólna ciasnota gotówkowa i bardzo ciężkie warunki kredytowe.

Mimo wszystko w dziedzinie budowy motorów spalinowych widzimy znaczny postęp w porównaniu z okresem przedwojennym. Chociaż zapotrzebowanie na motory rolnicze i traktory było nieznaczne i przemysł, wytwarzający je, cierpiał tak samo jak wszystkie inne gałęzie przemysłu metalowego na konkurencję wyrobów zagranicznych, powstało w Polsce kilka fabryk, które zaczęły budowę małych motorów, doskonaląc stopniowo typy i rozwijając produkcję.

Ciekawy jest rozwój tego przemysłu w Polsce w poszczególnych zaborach.

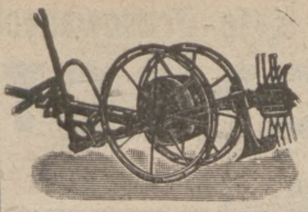
W byłej Kongresówce przemysł, zwłaszcza drobny, rozwijał się najswobodniej, większe fabryki natomiast nie były w stanie konkurować z bogatemi wytwórniami rosyjskiemi, korzystniej położonemi względem rynków zbytu i uprzywilejowanemi dogodniejszą taryfą kolejową. Pozornie korzystna unja celna z Rosją centralną nie zabezpieczała dostatecznie naszego przemysłu przed zalewem wyrobów zagranicznych ze względu na konstrukcję ceł, które nie uwzględniały zupełnie rozmiarów silników, oraz importu części składowych, pobierając całą stawkę 3 rb. 20 kop. od jednego puda (16.4 kg). Dodając do tego drożyznę różnych surowców i półfabrykatów, mniejszą wydajność pracy, gorszą organizację, gorsze maszyny, trudności sprzedaży w Rosji z powodu specjalnej polityki rządowej i ciasnotę wewnętrznego rynku zbytu, widzimy, że nasz przemysł silników spalinowych musiał walczyć z wielkiemi trudnościami i nie mógł rozwijać się swobodnie i w należytem tempie.

W zaborze austrjackim i pruskim działo się jeszcze gorzej. Tendencyjna polityka rządów zaborczych uniemożliwiała wprost stworzenie jakichś większych warsztatów przemysłowych na tych ziemiach. Dalszą trudnością były: niemożliwość zakładania własnych polskich szkół fachowych, utrudnienia przy organizowaniu towarzystw akcyjnych, utrudnienia przy ogólnej organizacji życia przemysłowo-handlowego, oraz specjalna polityka banków tych państw, która popierała wyłącznie przemysł niemiecki.

Mimo to, nad budową silników spalinowych pracowano w Polsce oddawna. Pierwszy rozpoczął R. Machczyński, który już w roku 1885 wypuścił różne typy silników pionowych o mocy od 3 do 20 koni motorowych. Cennik tej pierwszej polskiej wytwórni z roku 1897 zawierał już dwanaście typów maszyn stałych jednocylindrowych, o mocy od 1 do 25 KM i cztery typy lokomobil o mocy 6, 8, 10 i 12 KM. Fabryka ta była czynna do śmierci właściciela, która nastąpiła w 1908 r., wykonywując w tym czasie kilkaset silników, co przyczyniło się do ich wielkiej popularyzacji w kraju.

Drugą zkolei była fabryka „Ursus" w Warszawie, która w roku 1903 rozpoczęła wyrób poziomych, dwusuwowych silników naftowych, wzorowanych na podobnych maszynach amerykańskich. Wkrótce po Ursusie powstała fabryka motorów „Perkun", też w Warszawie na Pradze. Prawie równocześnie zaczęły inne fabryki wytwarzać silniki spalinowe. Na uwagę zasługują: łódzka fabryka maszyn Henryka Wegnera, Wytwórnia Pędni T. Windygi w Warszawie, L. Zieleniew-

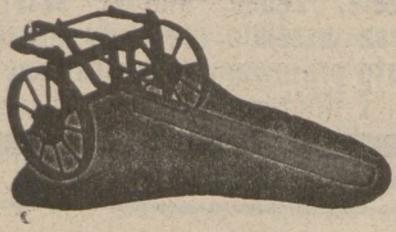
Najkorzystniejsze źródło zakupu dla odsprzedających

Wyrabiamy masowo jako specjalność:

kopaczki „Gwiazda B“

do kopania ziemniaków bezsprzecznie najpraktyczniejsze z wszelkich istniejących kopaczek

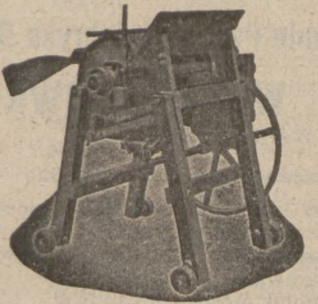
przodki „Naprzód“

do żniwiarek, całe z żelaza kutego, o wysokich kołach biegowych

młocarnie cepowe „Ideał”

na łożach kulkowych z hamulcem bębnowym, nadające się znakomicie dla średnich i mniejszych gospodarstw.

Prosimy zażądać ofert

BRACIA MALAK

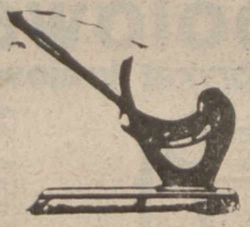
Fabryka maszyn i odlewnia żelaza

Telegr.: Bramafa. **ŻNIN (Wlkp.)** Telefon nr. 30.

Wystawiamy na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w r. 1929.

7030

Najkorzystniejsze źródło zakupu dla odsprzedających

„IDEAŁ”

nóż do krajania słomy na ściółkę

tani — praktyczny — trwały

Jedyni producenci 3641

Centrala Pługów Parowych T. z o. p. Fabryka Maszyn

Poznań, św. Wawrzyńca 36. Telefon 6117 i 6950

Maszyny Rolnicze

Specjalność:

„BURACZARKI”

tanie, trwałe, wydają w 10 minutach do 100 kg. pokarmu dla bydła.

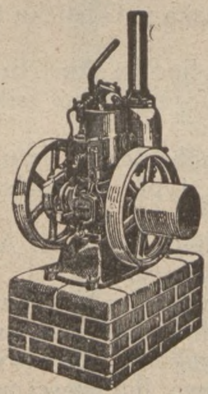
Lekka obsługa - Cena 35 zł

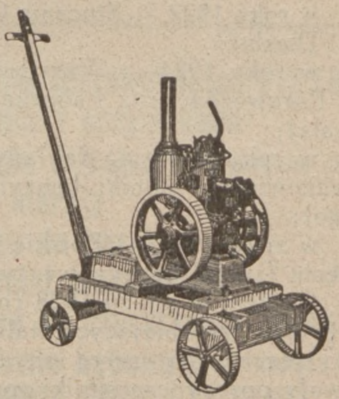
FABRYKA MASZYN

ERNST, HENNIG i Ska

5799 **KOŁOMYJA** 7730

Zastępcy i agenci poszukiwani.

Motory ropne 4, 6 i 8 KM.

7294w stacyjne i przewoźne

Młocarnie motorowe z pełnem czyszczeniem

Imadła równoległe i maszynowe, szerokość szczęk 60—200 mm.

Piły mechaniczne do rznięcia żelaza **Części** do maszyn żniwnych

poleca

„Motor Polski“ Spółka Akcyjna w Żninie

Adres telegr. „Motor“ Telefon nr. 82

Wystawiamy na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w dziale maszyn rolniczych.

7139

ski, fabryka maszyn Orthweina, Karasiński i S-ka., oraz parę mniejszych fabryk.

Wzrost zapotrzebowania na silniki był bardzo szybki, dowodem czego może służyć rozbudowa fabryki Ursus, która przy rozpoczęciu fabrykacji zajmowała powierzchnię ca. 2 000 m. kw., a w roku 1913 posiadała już 7 900 m. kw. zabudowań. Podobny rozrost zaznaczył się też w fabryce Perkun. Łączna produkcja wszystkich polskich fabryk wynosiła w ostatnim przedwojennym roku około 10 tysięcy KM, o wartości 2 miljony rubli. Głównymi odbiorcami były: rolnictwo, młyny, mniejsze elektrownie, warsztaty mechaniczne, a w ostatnich latach przed wojną nawet instytucje rządowe. Przynajmniej 75 proc. produkcji silników w Polsce wywożono do Rosji, natomiast sama Polska importowała swoje motory z Niemiec i Anglji.

Rozwój przemysłu silnikowego doznał wielkiego wstrząsu z chwilą wybuchu wojny światowej. Zdezorganizowane fabryki musiały częściowo przejść na wyrób amunicji, oraz innych przyborów wojennych, a zniszczenia, spowodowane przez uciekających Rosjan, oraz przez okupantów, doprowadziły cały nasz przemysł do kompletnego upadku. Po skończeniu wojny, mimo częściowej odbudowy, mimo zamowień rządowych, które miały pozwolić na organizację pracy nanowo, przez kilka pierwszych lat cierpią nasze fabryki na brak utraconych rynków zbytu. Wreszcie z ustabilizowaniem się stosunków w Polsce, wszystkie fabryki wznawiają swoją działalność, a nawet powstaje kilka nowych wytwórni. W porządku chronologicznym rozpoczęły pracę:

W roku 1920 — Polskie Fabryki Maszyn i Wagonów L. Zieleniewski i S-ka w Krakowie (silniki dwusuwowe);

w roku 1921 — Motor Polski w Żninie (silniki dwusuwowe);

w roku 1922 — Stocznia Gdańska w Gdańsku (silniki Diesla);

w roku 1924 — Warszawska Spółka Akc. Budowy Parowozów oraz Fabryka Motorów Ursus (silniki Diesla);

w roku 1927 — Zakłady Mechaniczne Ursus w Czechowicach (silniki benzynowe typu samochodowego);

w roku 1927 — Polskie Zakłady Skody S. A. w Okęciu (silniki benzynowe, typ lotniczy).

Ogółem w końcu 1928 roku mieliśmy w kraju 11 wytwórni, wyrabiających stałe silniki spalinowe, prócz tego jeszcze cały szereg innych wytwórni, które wykonywały pojedyncze silniki spalinowe, lub części pojedyncze do nich. W roku 1927 zatrudniały te fabryki około 1 500 robotników, w r. 1928 ilość ta podwoiła się.

Przemysł silników spalinowych ma u nas w Polsce widoki dalszego rozwoju i dużego powodzenia, a wykazują to statystyki przewozu motorów zagranicznych. W roku 1928 wyprodukowano w Polsce: nowych silników za zł 11 200 000, części zamiennych za 2 000 000 zł, akcesoryj za 750 000 zł; razem za 13 950 000 zł.

Import silników w tym samym roku wynosił sumę około 10 000 000 zł, a import części składowych i akcesoryj przewyższał 700 000 zł. Widzimy więc, że niema jeszcze mowy o nadprodukcji silników w kraju i że z dalszym wzrostem motoryzacji rolnictwa i przemysłu, trzeba będzie liczyć się nie tylko ze zdwojeniem produkcji, ale z jeszcze znacznie większym jej rozrostem.

Znacznie gorzej przedstawia się sprawa budowy traktorów i ciągówek rolniczo-przemysłowych. Małe zapotrzebowanie nie pozwala jeszcze do dziś na rozpo-

częcie produkcji większemi serjami, mimo, że kilka fabryk wypuściło zupełnie dobre i nowoczesne traktory, wyrobu tych ostatnich zaniechano chwilowo z powodu zbyt wysokich kosztów. Takim sposobem w tej dziedzinie jesteśmy skazani na import zagraniczny, aż do chwili polepszenia się konjunktury w rolnictwie, które jest głównym odbiorcą traktorów.

Zapotrzebowanie maszyn rolniczych w Rumunji

Rząd rumuński zamierza przeprowadzić w roku bieżącym daleko zakrojoną akcję celem podniesienia jakości swoich zbiorów zbożowych. Wiadomo, że zboże rumuńskie ma na rynkach międzynarodowych bardzo niedobrą markę, gdyż jest zbyt zanieczyszczone, a ziarno obce wynosi często nawet 15 proc. wagi ogólnej. Głównem więc dążeniem rządu jest dostarczyć rolnikom czystego zboża do siewu. Aby to jeszcze w tej jesieni uskutecznić, rząd zamierza jaknajprędzej zakupić zagranicą od 2 000 do 3 000 trjerów i większą ilość selektorów za ogólną sumę 300 miljonów lejów.

W ten sposób planowana mechanizacja rolnictwa w Rumunji przy udziale kapitałów rządowych wchodzi na drogę realizacji, a rynek rumuński otwiera przed przemysłami maszyn rolniczych innych krajów nowe możliwości eksportowe.

Dalej z Bukaresztu przychodzą wiadomości, że w parlamencie rumuńskim przedłożono projekt ustawy o sprzedaży rolnikom maszyn rolniczych na raty. Wniesiony projekt ustawy znajduje się w ścisłym stosunku z wdrożoną akcją mechanizacji rolnictwa i uszlachetnienia zboża wogóle, a zboża siewnego w szczególności.

Ministerstwo Rolnictwa zwróciło się do firm zagranicznych, rozpisując oferty na dostawę traktorów, siewników itp. maszyn. Dostawy powinny być wykonane jeszcze przed sezonem jesiennym

Firmy zagraniczne odpowiedziały już na wezwanie rządu rumuńskiego, jednak warunki są bardzo niejednolite. Firmy amerykańskie oferują dostawę z dłuższemi terminami płatności, jednak wymagają wyższych cen za maszyny. Przemysł innych krajów, zwłaszcza europejskich, oferuje maszyny po niższych cenach, ale zato terminy płatności są krótkie i mniej dogodne. Jedne i drugie mało odpowiadają życzeniom rządu, wobec czego wykonanie projektu sprowadzenia i rozdzielenia wspomnianych maszyn w zamierzonym terminie, mianowicie przed rozpoczęciem sezonu jesiennego, napotka na poważne trudności.

DZIAŁ BUDOWLANY, DRZEWNY i CERAMICZNY

Apel do krajowego przemysłu budowlanego

Fabryki krajowe upraszamy, aby nam donosiły o wszystkich nowościach w zakresie ich produkcji. Chętnie stawiamy łamy nasze bezinteresownie do usług przemysłu krajowego. Przy tej sposobności musimy podnieść ten smutny fakt, że podczas gdy zagraniczne firmy bardzo skwapliwie korzystają z reklamy w naszem piśmie i często donoszą nam o ostatnich zdobyczach w fabrykacji materjałów budowlanych, to nasz przemysł krajowy nie ma w tym względzie — zdawałoby się — nic do powiedzenia, a przecież wiadomo, że i u nas ta gałąź przemysłu stale się podnosi i wypuszcza na rynek coraz nowe wyroby lub też ulepsza dotychczasowe. W interesie rozwoju przemysłu krajowego prosimy fabryki krajowe, by o wszystkich swoich nowościach nas w pierwszym rzędzie informowały.

WYDAWN. „RYNKU METALOWEGO I MASZYNOWEGO".

Budownictwo polskie
w ciągu ostatniego dziesięciolecia w świetle cyfr

W numerze 169 „Dziennika Bydgoskiego" znajdują się uwagi o niewielkiej broszurze p. t. „Budownictwo w Polsce 1918—1928", wydanej przez dr. Stefana Bryłę, profesora politechniki lwowskiej i posła na Sejm, z okazji dziesięciolecia naszej niepodległości. Uwagi te rzucają bardzo wiele światła na stan naszego budownictwa, dlatego też na tem miejscu je powtarzamy.

Prof. Bryła stwierdza na wstępie swej pracy, że w następstwie wojny uległo w Polsce zniszczeniu 1.837.300 budynków, w tem 1969 kościołów, 6586 szkół, 1793 budynków publicznych, 27.000 budynków mieszkalnych murowanych, 499.000 budynków mieszkalnych drewnianych. Naskutek tych zniszczeń 5 miljonów mieszkańców Polski pozostało bez dachu nad głową. Już te cyfry dają wyobrażenie o tem, jak wielkiego potrzeba było wysiłku, by przeprowadzić odbudowę tego, co doznało zniszczenia.

Sprawą odbudowy zajęło się ministerstwo robót publicznych z wynikiem naogół korzystnym, bo obecnie 85% budynków zniszczonych zostało już odbudowanych. Odbudowano do końca roku:

1920	405.673	budynków	to jest	26,2%
1921	674.037	„	„ „	43,6%
1922	881.600	„	„ „	52,0%
1923	1.099.046	„	„ „	61,5%
1924	1.212.561	„	„ „	68,3%
1925	1.318.645	„	„ „	74,3%
1926	1.426.841	„	„ „	79,1%
1927	1.50z.576	„	„ „	82,8%

Jak z powyższych cyfr wynika, akcja odbudowy była najwyższą do końca roku 1925, bo do tego czasu odbudowano blisko 75% zniszczonych zabudowań. Ukończenia akcji odbudowy oczekiwać należy z końcem r. 1930.

Zrozumiałą jest rzeczą, że państwo nie mogło pokrywać wszystkich kosztów odbudowy, gdyż to przekraczało jego możność finansową. Według przybliżonych obliczeń wynosił udział państwa około 20% kosztów odbudowy. Resztę kosztów pokryło społeczeństwo, przyczem państwowe instytucje finansowe przychodziły z wydatną pomocą kredytową.

Obok akcji odbudowy zniszczonych pomieszczeń należało przystąpić do budowy pomieszczeń nowych, przedewszystkiem po miastach, gdzie powstała t. zw. kwestja mieszkaniowa, wywołana już to naturalnym przyrostem ludności, już to przyczynami innemi, jak przybycie do Polski setek tysięcy obywateli z poza granic państwa (z Rosji, Niemiec i in.), konieczność pomieszczeń dla nowo tworzonych urzędów, szkół itd., wkońcu naturalny ubytek domów nie poddawanych przez szereg lat remontowi wywołały po miastach i ośrodkach przemysłowych prawdziwy „głód mieszkaniowy", który stał się groźną klęską społeczną.

Walka z tą klęską mogła przybrać tylko jedną formę: rozbudowy miast. Temu zadaniu poświęcono bardzo wiele wysiłków. Przedewszystkiem wydano szereg ustaw, które miały rozbudowę miast na właściwe wprowadzić tory. Z pośród takich ustaw najważniejszą jest państwowa ustawa budowlana, wydana jako rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 (Dz. U. R. P. nr. 23, poz. 202). Ustawa ta ujednostajnia poprzednio wydane przepisy prawne dotyczące rozbudowy miast.

W zakresie budowlanym poważna rola przypada państwu tak w zakresie budowy gmachów publicznych jak i mieszkalnych. Według tabelki zamieszczonej w broszurce p. Bryły władze państwowe, a mianowicie: Rada ministrów oraz ministerstwa: spraw wewn., zagranicznych, skarbu, wyznań religijnych i oświecenia publ.,sprawiedliwości ,rolnictwa, przemysłu i handlu, robót publ., pracy i opieki społ., wreszcie poczt i telegrafów, wybudowały w ciągu lat dziesięciu 1.010 budynków, objętości 2 milj. 922 tys. metrów kubicznych, wartości 132 milj. 518 tysięcy złotych. Ponadto ministerstwo komunikacji odbudowało w tym okresie 1586 objektów kolejowych, zniszczonych wojną, a oprócz tego wzniosło szereg budowli nowych. Żywy również ruch budowlany prowadziło i prowadzi min. spraw wojskowych. Dla samego Korpusu Ochrony Pogranicza wybudowano 218 budynków, a ogólne koszta różnych budowli wojskowych w latach 1922—1928 wynoszą zgórą 200 milj. zł. Nie należy wkońcu pominąć działalności budowlanej Poczt. Kasy Oszczędn., która wybudowała 17 domów. Oprócz władz państwowych żywą działalność budowlaną wykazują różne instytucje prawa publicznego jak Kasy Chorych, zakład ubezpieczeń od wypadków, Powszechny Zakład Wzajemnych Ubezpieczeń, zakłady ubezp. pracowników umysłowych itd.

Ze szczerem uznaniem trzeba także odnosić się do akcji budowlanej przeprowadzonej przez samorządy, oraz przez instytucje i osoby prywatne. Ale i tu bez pomocy kredytowej państwa nie dałoby się osiągnąć poważniejszych wyników. Czem jest pomoc rządu świadczą cyfry kredytów udzielonych samorządom, instytucjom i osobom prywatnym przez Bank Gosp. Kraj. Według zestawień prof. Bryły z kwoty 263 milj. 346 tys. zł. wydanych przez tę kategorję budujących, ich własne fundusze wynosiły tylko 46 milj. 411 tys. zł., kredyty zaś rządowe ponad ¾ miljarda złotych.

Ponieważ środki finansowe ,jakiemi rozporządza państwo są ograniczone, przeto akcja rozbudowy idzie tak powoli. Gdyby nie doznała ożywienia — na co się niestety nie zanosi — to „głód mieszkaniowy“ trapiłby nas jeszcze przez bardzo długie lata. Według obliczeń prof. Bryły brak obecnie w miastach 700.000 izb. Gdyby zaspokojenie tego braku rozłożyć na lat 15 należałoby budować rocznie około 45.000 izb. Uwzględniając konieczność odbudowy domów zniszczonych, trzebaby budować rocznie od 200 do 230.000 izb mieszkalnych. Gdybyśmy zaś ścieśnili zapotrzebowanie do najniezbędniejszych rozmiarów, to i tak należałoby budować rocznie 55.000 izb. Tymczasem w ostatnich 2 latach zbudowano zaledwie połowę tej ilości.

Wynalazek zabezpieczający życie murarzy

Przy budowie i remoncie domów zdarzają się częste upadki z rusztowań i drabin, które bardzo często kończą się śmiercią lub kalectwem ofiar.

Wypadki te nasunęły siłą rzeczy myśl o zapobieżeniu im. I oto w tych dniach w Ministerstwie Przemysłu i Handlu został opatentowany wynalazek pod nazwą „zabezpieczenie rusztowań“ (wiedeńskich). Wynalazek ten zabezpiecza pracujących od wypadków, ułatwia i przyśpiesza wznoszenie i zdejmowanie drabin, rozszerza rusztowania o taką przestrzeń, jaka dotychczas pomiędzy drabiną i ścianą była wolna, przez co i z tej strony zabezpiecza pracujących na rusztowaniu przed upadkiem jak również i przed spadaniem materjałów. Usuwa knagi i haki i nie pozostawia łat i plam w murze, jakie dotychczas widnieją po zdjęciu drabin.

W skład tego nowowynalezionego środka ochronnego wchodzą następujące części: tuleja metalowa długości 15 cm. z nagwintowaną dziurą, do stałego wmurowania; przykrywka metalowa do zakrycia otworu tulei; śrubka dwuramienna długości wymagającej (od 35 cm.) z gwintem długości od 20 cm., wkręcana do tulei podczas potrzeby stawiania rusztowań. Do ramion jej przywiązuje się drabinę. Wspomniana śruba zastępuje hak i knagę, albowiem ma znaczenie przyciągające i odpychające; kontr-zakrętka dla zabezpieczenia sztywności ramiennej śruby.

Jak twierdzą kompetentni wynalazek ten wyczerpuje wszystkie bolączki dotychczasowych rusztowań.

Z przemysłu ceramicznego

Zastój, który dotkliwie odczuwały i odczuwają nasze cegielnie od początku bieżącego roku, obecnie nieco się zmniejsza. Zapotrzebowanie nadal jest większe niż produkcja, ceny są przeciętnie o 30% niższe w porównaniu z cenami w roku ubiegłym. Stała delegacja Zrzeszeń Przemysłu Ceramicznego rozesłała specjalną ankietę, która niezawodnie rzuci wiele światła na obecną sytuację w tej gałęzi przemysłu.

Produkcja dren ilościowo utrzymuje się na poziomie zeszłorocznym — około 150 milj. sztuk. Należy się spodziewać, iż jesienne zapotrzebowanie na dreny będzie większe niż w porze wiosennej, gdyż rozszerzono akcję meljoracyjną. Ponadto dzięki staraniom czynników miarodajnych, ci, którzy korzystają z kredytów meljoracyjnych, obowiązani są do stosowania drenów wyrobu krajowego. Jeżeli w roku ubiegłym bardzo znaczną część zapotrzebowania na dreny pokryto u nas produkcją czeską, to obecnie import drenów zagranicznych, chociaż jeszcze istnieje, jest znacznie mniejszy.

Z przemysłu ceglarskiego

W przemyśle cegielnianym panuje obecnie nadmiar produkcji. W ciągu lipca niemal wszystkie cegielnie pracowały intensywnie. Jeżeli zważymy przytem na słaby ruch budowlany w kraju, to wspomniany nadmiar produkcji i wielka trudność zbytu tak cegły gotowej jak i surówki były łatwe do przewidzenia. Obecnie cegielnictwu grozi zastój, który może pociągnąć znaczną redukcję robotników.

Z Nadzwyczajnego Zjazdu Delegatów Zw. Drzewnych przy Radzie Naczelnej

W Nadzwyczajnym Zjeździe Delegatów Związków Drzewnych przy Radzie Naczelnej wzięły żywy udział wszystkie ośrodki przemysłu drzewnego. W imieniu okręgu poznańskiego p. prez. Bystrzycki usprawiedliwił swą nieobecność i przesłał na Zjazd wnioski Poznańskiego Związku Drzewnego.

Na porządku dziennym obrad Zjazdu były dwa zagadnienia, mianowicie polityki Administracji Lasów Państwowych i projektu stworzenia Polskiego Towarzystwa Handlu Drzewem. Obydwa te zagadnienia spotkały się z negatywnem stanowiskiem zebranych. Szczególnie odnosi się to do projektu stworzenia Polskiego Towarzystwa Handlu Drzewem przy pomocy obcego kapitału.

Obrady zakończono powzięciem rezolucyj określających stanowisko Rady Naczelnej Związków Drzewnych wobec wymienionych powyżej zagadnień.

Urzędowy projekt Tow. Eksportu Drzewa a przemysł dyktowy

Fabrykanci dykt są bardzo zaniepokojeni projektem Tow. Eksportu Drzewa przy udziale kapitału angielskiego. Jeżeli bowiem przemysł dyktowy napotyka na znaczne trudności w uzyskaniu surowca nawet wtedy, gdy przydział olszyny zależy od decyzji krajowych czynników rządowych, to sprawa napewno jeszcze się pogorszy, gdy — w myśl wspomnianego projektu — handel drzewem z lasów państwowych dostanie się w ręce Towarzystwa, opartego w 40% na kapitale angielskim. Jest to bowiem rzecz udowodniona, że gdzie znajduje się w spółce kapitał rządowy i prywatny, tam kapitał prywatny zawsze czerpie większe korzyści, nawet, gdy jest on w mniejszości.

Ta prawda powinna być przestrogą dla naszych czynników rządowych.

Przemysł dyktowy rozwijał się dotąd u nas bardzo dobrze. Rozporządzając nowoczesnemi urządzeniami, wzmagał szybko swoją produkcję, odgrywając przytem bardzo poważną rolę w naszym eksporcie.

Jeżeli projekt przez nas omawiany stanie się rzeczywistością, jeżeli w takim razie nasz przemysł dyktowy dostanie się — pod względem dostawy surowca — w macoszą opiekę kapitalisty obcego, który przecież przedewszystkiem swoje własne korzyści będzie miał na względzie, to nad naszą wytwórczością dykt zawiśnie niebezpieczeństwo zupełnego upadku. Nie można przeczyć temu, że musimy uregulować nasz wywóz drzewa, że wywóz ten należy scentralizować, ale niech ujmą tę sprawę czynniki krajowe, u których fabrykant polski będzie mógł znaleźć zrozumienie swych potrzeb. Jeżeli zaś wywóz drzewa znajdzie się w rękach Towarzystwa o kapitale w 60% rządowym a w 40% obcym, to łatwo dojść można do wniosku, że obcy przedsiębiorca będzie się przedewszystkiem o siebie troszczył, wskutek czego polski przemysł dyktowy może stracić nawet najniezbędniejsze warunki bytu, do rzędu których należy przedewszystkiem dogodna dostawa surowca.

WIADOMOŚCI DROBNE

UWOLNIENIE OD OPŁAT STEMPLOWYCH DLA SPRZEDAŻY BUDYNKU NIEWYKOŃCZONEGO.

Przewidziane w punkcie „a“ § 102 r. w. s. zaświadczenie władzy, sprawującej nadzór nad budownictwem, które stwierdza, że na nieruchomości, będącej przedmiotem kontraktu sprzedaży, rozpoczęto roboty techniczne celem położenia fundamentów przed dniem sporządzenia pisma, stwierdzającego umowę, jest dostatecznym dowodem, że zachodzą warunki zastosowania punktu 6 art. 54 u. o. s. W razie przedstawienia takiego zaświadczenia zbędne jest stwierdzanie, jak daleko budowa postąpiła.

PODATEK DOCHODOWY OD DODATKU MIESZKANIOWEGO EMERYTÓW PAŃSTWOWYCH I SAMORZĄDOWYCH.

W związku z okólnikiem w sprawie podatku dochodowego od dodatku mieszkaniowego funkcjonarjuszy państwowych i komunalnych, Min. Skarbu wyjaśniło, że postanowienia tego okólnika dotyczą w równej mierze wszystkich osób, pobierających dodatek na mieszkanie z funduszów Państwa i związków komunalnych, a więc tak funkcjonarjuszy państwowych i komunalnych w czynnej służbie, jak i emerytów.

Ewentualnie pobrany od emerytów podatek dochodowy od powyższego dodatku w okresie od 1 maja 1929 r. po czas obecny — należy zwrócić przy najbliższej wypłacie emerytury.

300 DOMOM WE WARSZAWIE GROZI NIEBEZPIECZEŃSTWO.

Lustracja domów warszawskich celem ustalenia domów niebezpiecznych dla lokatorów, wykazała takich budynków ponad 300. Przymusowe wysiedlenie lokatorów z tych domów w dzisiejszych czasach głodu mieszkaniowego, byłoby niepodobne. Urząd inspekcyjno-budowlany wydzielił z domów zagrożonych te, które lada chwila mogą runąć. Takich domów jest 25, mieszka w nich około 120 osób. Te domy muszą być opróżnione. W sprawie tej ma się odbyć narada, celem zabezpieczenia mieszkańcom dachu nad głową.

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA GIEŁD DRZEWNYCH.

Z inicjatywy giełdy drzewnej w Bratislawie odbędzie się w drugiej dekadzie b. m. międzynarodowa konferencja delegatów giełd drzewnych. Ma ona na celu omówienie i ustalenie usance'ów w przemyśle drzewnym, jako też kwestyj ściśle giełdowych. Najprawdopodobniej w międzynarodowym zjeździe drzewnym w Bratislawie wezmą też udział delegaci polskiego przemysłu drzewnego.

ZAKAZ IMPORTU CEGIEŁ I KAMIENI BUDOWLANYCH DO WĘGIER.

Ministerstwo Handlu wydało w tych dniach zakaz dowozu cegieł i kamieni budowlanych do Węgier. W wyjątkowych wypadkach ministerstwo wydawać będzie na import tych artykułów specjalne pozwolenia.

WYWÓZ PODKŁADÓW Z POLSKI.

Konjunktura dla wywozu podkładów kolejowych z Polski jest naogół pomyślna. Eksport, który w pierwszem półroczu 1928 r., reprezentował cyfrą 558 tys. q. podkładów miękkich, w roku bieżącym doszedł do 711 tys. q. Jednocześnie zmniejszył się wywóz podkładów twardych z 133 tys. q. do 39 tys. q. Najważniejszemi rynkami zbytu pozostają Niemcy i Wielka Brytanja. Z rynków, które ostatnio zdobywają poważne znaczenie, wymienić należy Danję.

Z rynku materjałów budowlanych, metali i wyrobów metalowych.

MATERJAŁY BUDOWLANE.

Poznań, 17. 8. Stefan Pelczyński, hurtownia materjałów budowlanych, Poznań 3, Dworzec Towarowy notuje następujące ceny (w złotych): cegła iłówka 64—68, cegła tonówka 60—78 za tysiąc sztuk, franco wagon cegielnia; dachówki I klasa 150 za 1 000 sztuk franco wagon cegielnia; wapno budowlane dla odsprzedawców 4,15, dla konsumentów 4,40 za 100 kg loco wagon Wapienniki pod Inowrocławiem; cement portlandzki za worek papierowy a 50 kg. 6.00 dla budowniczych i odsprzedawców, względnie 6.75 dla konsumentów. Następne ceny rozumieją się franco stacja Poznań lub skład w Poznaniu: cement portlandzki za beczkę 180 kg. 22,50, za beczkę 200 kg. 24.50, za worek pap. 50 kg. 6, wapno budowlane w bryłach za 50 kg. 2,60 dla odsprzedawców, względnie 2,80 dla konsumentów, wapno hydrauliczne zł 12 za beczkę 150 kg., papa dachowa za metr. kw. nr. 80 zł 1.05, nr. 1000 zł 0.86, nr. 125 zł 0.73, nr. 150 zł 0.64, nr. 175 zł 0,57, nr. 200 zł 0.53, papa izolacyjna za metr kw. zł 2.50, górnośląska smoła preparowana, bezwodna zł 28.50 za 100 kg netto, za beczkę osobno zł 16; lepik z węgla kamiennego zł 40 za 100 kg.; powyższe ceny za smołę i wyroby smołowcowe obowiązują tylko przy stałym odbiorze i przy większych ilościach. Trzcina sufitowa szyta drutem palonym po zł 4, szyta drutem pocynkowanym po zł 4.40 za wałek 20 m. kw.; gips malarski zł 6.25, gips sztukatorski zł 7.25 za 1 worek 75 kg. łącznie z 1 workiem, przy dostawach cało- lub półwagonowych ceny odpowiednio niższe. Z powodu braku kredytu zauważyć się daje coraz większy zastój.

Warszawa, 16. 8. Na rynku materjałów budowlanych płacono za 100 sztuk loco cegielnia podmiejska:

Cegła 70—80, fracht 15—20, zwózka na budowę 10—15, razem więc cena cegły loco budowa wynosi 105—110 zł, cegła górnośląska loco cegielnia G. Śląska kosztuje 60—68 zł, plus fracht do Warszawy 32—35; loco budowa cegła śląska kalkuluje się 105—110. Cegła częstochowska loco cegielnie częstochowskie 660—65, fracht loco budowa 105—110.

Cement tylko za gotówkę, zasadnicza cena syndykatu franco wagon Warszawa za 100 kg. wynosi 9,30, cena więc beczki 200 kg. w Warszawie wyniesie 9,30, plus 9.30, plus opakowanie 3.80, plus stemple i podstawienie wagonu 0.25, razem 22.65 zł doliczając do tego 1 zł zwózkę na skład i zarobek hurtownika, oraz podatek obrotowy dojdzie do ceny loco skład 26.50, loco budowa 27.50, cena beczki 180 kg. wyniesie odpowiednio 24.50 i 25, w. opakowaniu papierowem cement kalkuluje się o 1.40 zł taniej, worek na 50 kg. kosztuje tylko 0.55 plus 6 groszy stempel.

Wapna różnych gatunków franco wagon Warszawa za 100 kg. Kadzielnia kielecka I gat. 6.50, — II gat. 5.80, — III gat. 5.50. Jaworznia kielecka I gat. 5.80, Zagórze kieleckie 5.50, Wietrznia kielecka 5.10, Chęciny kieleckie I gat. 5.80, Rudniki — Rędziny częstochowskie 4.95 sosnowieckie I gat. 4.55 i Piechcin poznański 5.40.

Zwóz wapna na skład i ze składu na budowę kosztują od 1.50 —2.00, tak, że cena najlepszego wapna loco budowa dochodzi do 8, wapna lasowane za 1 m³ z dostawą na budowę 45—50 zł, stare lasowane mające conajmniej rok oddawane jest w cenie minimum 55 zł.

Gips za 100 kg. loco skład: murarski 11, sztukatorski 12, modelarski 17, a alabastrowy 25, wszystkie te gat. loco bud. o 1 zł drożej.

Warszawa, 16. 8. Notowania artykułów technicznych — pomocniczych dla przemysłu za tonę fr. st. załadowania, cegła ogniotrwała normalna 97.50 zł, kopulkowa 107.50 zł, glina ogniotrwała mielona 60 zł, mączka szamotowa 80 zł, zaprawa szamotowa 70 zł, kamień wapienny 7 zł.

Lublin, 16. 8. Na rynku materjałów budowlanych drzewnych panuje zastój z powodu słabego ruchu budowlanego, notowano: w zł: deski sosnowe 80—110, — kantówka 100—105, bale 120 za 1 m³ loco skład. Tendencja utrzymana.

METALE I WYROBY METALOWE.

Warszawa, 16. 8. Centralne Biuro Polskich Fabryk Gwoździ i Drutu w Warszawie, Królewska 25, notuje następujące ceny za 100 kg. loco stacja odbiorcza: gwoździe zł 65, drut ocynkowany zł 97, druty inne zł 80. Dopłata za wymiar i gatunek według specjalnych cenników. Od powyższych cen zasadniczych udzielają się rabaty: na gwoździe i druty ocynkowane do 5%. Na druty inne 10%. Rabaty są zależne od ilości i specyfikacji towaru. Za 100 kg. franco wagon stacja nadawcza. Drut kolczasty czarny: cena zasadnicza zł 80, dopłata zł 30, razem 110 zł, ocynkowany: cena zasadnicza zł 97, dopłata zł 40, razem 137 zł. W razie żądania drutu kolczastego o określonej wadze na koziołku, dopłata wynosi za rozważenie zł 10 za 100 kg. Ceny powyższe rozumieją się brutto za netto, co znaczy, że waga liczy się łącznie z koziołkami, za druty kolczaste normalne, t. j. o średnicy 2.5 mm. z pęczkami o 4-ch kolcach, rozmieszczonemi w odstępach 60—70 mm.

Katowice, 16. 8. Surówka odlewnicza Huty Pokoju Nr. 1 (Friedenshütte P.G.S.), oraz Górnośląskich Zjednoczonych Hut Królewskiej i Laury — reprezentacja Towarzystwa dla Sprzedaży Surówki Żelaznej, Sp. z og. odp. we Warszawie, Sienna 11, cena za tonę 220 zł loco stacja wysyłająca.

Warszawa, 16. 8. Ceny odlewów ze stopów specjalnych. Koło odlewni metali półszlachetnych notuje za 100 kg. w złotych następujące ceny odlewów ze stopów specjalnych, przepisanych przez ministerstwo kolei żelaznych dla taboru P. K. P. Bronz panewkowy VII 624 zł — oprzętowy V_2 578 zł, — fosforowy VII_3 630 zł, mosiądz III 457 zł. Cena odlewów metali półszlachetnych, notowano: armaturę mosiężną 5.50 gr., armaturę bronzową 6 zł, — fosforbronzową 6.30, odlew mosiężny galanteryjny 10 zł. Ceny powyższe za 1 kg. loco fabryka bez opakowania za gotówkę. Ceny odlewów aluminowych. Warszawskie odlewnie notują ceny odlewów glinianych (aluminiowych) od 11 do 16 złotych za kg.

Warszawa, 16. 8. Ceny blachy ocynkowanej. Cynkownia Warszawska notuje od dn. 15.4 r. b. 1 kg. franco stacja Warszawa. Blacha żelazna ocynkowana gat. najwyższego: 711×1, 422×0.45 mm. 1 zł 30 gr. 711×1, 422×0.50 mm. 1 zł 25 gr, 1.000×2.000×0.50 mm. 1 zł 27 gr. Blachy II gat. o 6% tańsze.

SUROWCE I ARTYKUŁY TECHNICZNE DLA PRZEMYSŁU METALOWEGO.

Ceny hurtowe na surowce i artykuły techniczne dla przemysłu metalowego w d. 26 lipca 1929 r. w złotych (podług danych S. A. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi").

a) za 1 tonę franco wagon stacja załadowania:	Zł gr
Surówka „Starachowicka" (franco wagon huta Nr. 0	215,—
Surówka „Starachowicka" (franco wagon huta Nr. 1	210.—
Surówka „Starachowicka" (franco wagon huta Nr. 2	205.—
Złom żeliwny (fragment lany zagraniczny)	185.—
Żelazo handlowe krajowe	350+2%
Bednarka gorąco walcowana	422,5+2%
Bednarka zimno walcowana	— —
Walcówka (drut okrągły od 5½ do 13 mm., kwadratowy od 5¼ do 8 mm.)	398.5
Blacha (cena zasadnicza) gruba 5 mm. i wyżej	432,5+2%
Blacha cienka do 5 mm.	525+2%
Koks karwiński	67.—
Koks górnośląski twardy	50.80
Koks górnośląski miękki	50.80
Węgiel kowalski myty cieszyński	67.—
Węgiel górnośląski gruby	40.50
Węgiel górnośląski kostka	42.—
Węgiel dąbrowski gruby	38.10
Węgiel dąbrowski kostka	39.60
Cegła ogniotrwała normalna	135.—
Cegła ogniotrwała kopulakowa	150.—
Glina ogniotrwała mielona	60.—
Mączka szamotowa	80.—
Zaprawa szamotowa	70.—
Kamień wapienny	7.—

DREWNO.

Warszawa, 16. 8. Notowano za 1 m³ franco wagon st. Warszawa w hurcie, w nawiasach ceny detaliczne. Sosna: deski i bale stolarskie 130—140 (160), — stolar. boczne bez sęków — (155), deski obrzynane ½ cala od kantu 85—90 (115), ¾ — 85—90 (115), 1¼ i 1½ 100—105 (130), bale obrzynane 110—115 (130), kantówka obrzynana niewymiarowa 95—100 (125), wymiarowa długa 7 mtr. szeroka od 20 cm. 115—120 (150) ciosana 78—80 (100, łaty również świerkowe 115—120 (130), deski heblowane i szpontowane 125—130 (145). Dąb: materjał stolarski wszystkich grubości 175—180 (230), „I" posadzkowy 130—125 (—), Jesion: stolarskich wszystkich grubości 240 (280). Grab: kloce bez sęków 25 cm. w cienk. k. stolarska wszystkich grubości 160 (200). Olcha: stolarska wszystkich grubości (170), kloce bez sęków 35 cm. w cienk. k. 140. Brzoza: stolarska 110 (150). Buk: stolarska 140 (190).

Wilno, 14. 8. Na rynku drzewa tartego usposobienie wyczekujące. Ceny kształtują się następująco: deski sosnowe czyste 120 zł. za m³, półczyste I gat. 90, — II gat. 60, kantówka 110—115, bale 120—125, kloce grubości do 20 cm. 50 do 60, od 20 do 30 cm. 65—70.

ZŁOTY W DNIU 17. 8. 1929 r.

Zurych przekaz 58.33, Londyn przekaz 43.25, N.-Jork przekaz 11.25.

Zapytania w sprawie krajow. źródeł dostawczych.

Pośrednictwa między jedną a drugą stroną podejmujemy bezinteresownie. Jedynie za koszty utrzymania specjalnego biura dla tych spraw i pokrycia bardzo licznej codziennej korespodencji należy zapłacić za każde ogłoszone zapytanie 2.— zł., które to zapytanie będzie następnie ogłaszane aż do wpłynięcia oferty. Firmy zaś, zgłaszające się na zapytania, wpłacają na każde zapytanie 1.— zł Firmy zagraniczne płacą za każdą informację 2 fr. szwajc., z Niemiec 2.— RM. — Firmy, mogące dostarczyć jakiekolwiek objekty zgłoszone do naszego działu informacyjnego, zechcą jaknajwięcej z tego działu korzystać, gdyż mamy liczne potwierdzenia, że przez nasz dział informacyjny doszły już do skutku niejedne poważne transakcje. **Zaznaczamy jeszcze jaknajwyraźniej, że odpowiedzi dajemy jak i zapytania przyjmujemy jedynie od stałych abonentów pisma.**

UPRASZA SIĘ O PODANIE ADRESU:

Nr. 4808. fabryk krajowych, które wyrabiają gaz „Rechau".

Nr. 4809. firmy, dostarczającej opiłki bursztynowe wzgl. szlifiernie bursztynu na Pomorzu.

Nr. 4852. firm, zajmujących się dostawą dykty (fornieru sosnowego).

Nr. 4888. firm, które trudnią się sprzedażą „Bohröl".

Nr. 4904. firmy, wyrabiającej maszynki do ostrzenia kos gospodarskich.

Nr. 4931. fabryki, mogącej dostarczyć ręczne wózki skrzynkowe 4-ro kołowe okute od 80—130 cm. dług.

Nr. 4939. firmy, która wykonuje ściany sitowe 19 mm. grubości z rurami do lokomobili „Lanza" 5/60 H. P.

Nr. 4940. firmy krajowej, dostarczającej podkładki do śrub drzewnych, tłoczone niklowane (Modelltischlerei).

Nr. 4943. fabryki, wyrabiającej drut płaski 6×2, lub 2×1,5 mm.

Nr. 4944. huty żelaza (odlewni), która kupuje stare żelastwo.

Nr. 4958. odlewni w Polsce wykonującej odlewy artystyczne (Kunstguss).

Nr. 4967. firmy niemieckiej, posiadającej młocarnie motorowe, motory naftowe ropne i benzynowe.

Nr. 4968. pisma „Motor".

Nr. 4969. niemieckiego pisma, poświęconego różnym maszynom rolniczym i przemysłowym motorom.

Nr. 4970. fabryk, które wyrabiają dziecięce samochody, które sposobem deptania się posuwają.

Nr. 4972. zastępcy na aparaty do aluminjowania (chodzi o patent amerykański).

Nr. 4974. firmy, które reperują chłodnie do samolotów marki „Berliet".

Nr. 4976. firm, wyrabiających łyżki ze stali martynowskiej.

Nr. 4977. firm, wyrabiających piły do metalu i do cięcia szyn, form 350×50×1—5 mm. i 460×50 ×1—5 mm.

Nr. 4978. firmy krajowej lub zagranicznej, mogącej dostarczyć białą blachę ocynowaną w kręgach i taśmie.

Nr. 4979. fabryki krajowej, mogącej dostarczyć maszynę tkacką drucianą (komplet) do wyrobu wszelkich tkanin, ręczną lub też motorową.

Nr. 4980. fabryki krajowej, wyrabiającej elektryczne dzwonki, przyciski i gruszki dzwonkowe.

Nr. 4981. firmy, która może dostarczyć aparat do roztapiania metali oryginalny szewcki Giewenta medal Aequator Nr. 70.

Nr. 4984. adresu nowej fabryki sztucznego jedwabiu pod Sochaczewem.

Przetargi • Submisje • Licytacje

PRZETARG PUBLICZNY.

Dyrekcja Dróg Wodnych w Warszawie ogłasza na dzień 23 sierpnia publiczny przetarg na wykonanie robót betonowych i kanalizacyjnych w Porcie Handlowym w Warszawie. Bliższe szczegóły przetargu podaje „Monitor Polski“ Nr. 182 z dn. 9. 8. 1929 r.

PRZETARG OFERTOWY

ogłasza się na wykonanie robót stolarsko-tapicerskich przy umeblowaniu budynków Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego na Bielanach pod Warszawą. Oferty z dołączeniem kwitu Centralnej Kasy Państwowej na złożone 3 proc. wadjum należy składać do dnia 26 sierpnia 1929 roku, do godziny 11 w biurze kierownictwa Budowy, Krakowskie Przedmieście 17. W tym dniu o godzinie 11,15 nastąpi otwarcie ofert. Tamże są do obejrzenia rysunki mebli oraz do otrzymania ślepe kosztorysy i warunki przetargu.

W z. Kierownika Budowy: Inż. E. Kłoczkowski.

OGŁOSZENIE PRZETARGU.

Urząd Wojewódzki (Dyrekcja Robót Publicznych w Wilnie) ogłasza niniejszem nieograniczony pisemny przetarg ofertowy na budowę dwóch betonowych przyczółków mostu przez rzekę Mereczankę w Jaszunach na drodze państwowej Wilno—Lida o objętości ogólnej betonu 292 mtr.^{3}. Tłuczeń i cement dostarczy Urząd Wojewódzki (Dyrekcja Robót Publicznych). Przetarg odbędzie się w dniu 24 sierpnia 1929 roku o godzinie 12 w południe w lokalu Dyrekcji Robót Publicznych w Wilnie, ul. Magdaleny 2, pokój Nr. 87. Piśmienne oferty winne być złożone najpóźniej w tymże dniu do godziny 12 w południe, w kancelarji oddziału drogowego, pokój 86.

Oferty winny zawierać:

1. Wypełniony ślepy kosztorys z podpisem oferenta.
2. Deklarację ofertową z oświadczeniem, że znanym oferentowi warunkom technicznym poddaje się bez zastrzeżeń.
3. Poświadczenie o złożeniu wadjum w wysokości 5 proc. oferowanej sumy.

Termin wykonania robót betonowych 15 listopada 1929 roku.

Projekt mostu, warunki i przepisy techniczne i ślepy kosztorys są do przejrzenia w godzinach od 12—16 w pokoju Nr. 83 Dyrekcji Robót Publicznych.

Firmy stające po raz pierwszy do przetargu w Dyrekcji Robót Publicznych na roboty mostowe, winny wykazać się zaświadczeniem o wykonanych robotach mostowych.

Urząd Wojewódzki (Dyrekcja Robót Publicznych) zastrzega sobie prawo wyboru dowolnego oferenta, względnie nieprzyjęcie żadnej oferty.

Za wojewodę: Dyrektor inżynier St. Siła-Nowicki.

PRZETARG.

2 Okręgowe Szefostwo Budownictwa w Lublinie, ul. Szpitalna 12, ogłasza nieograniczony przetarg na budowę budynku dla Komendy Szkoły Podchorążych Rezerwy Artylerji w koszarach im. Piłsudskiego we Włodzimierzu.

Oferty w zamkniętych i zalakowanych podwójnych kopertach należy składać w tut. Szefostwie do dnia 28 sierpnia b. r. godz. 10.

Do oferty należy dołączyć kwit kasy skarbowej na złożone wadjum w wysokości 5 proc. od oferowanej sumy.

Bliższych warunków o budowie można zasięgnąć w tut. Szefostwie, gdzie też za zwrotem kosztów można otrzymać druki ofertowe i kosztorysowe, na których wyłącznie można składać oferty, oraz zaznajomić się z planami budowy.

Prawo wyboru oferty i przeprowadzenia przetargu ustnego zastrzega się.

Zast. Szefa Bud. O. K. II. Inż. Gruca, kpt.

Dyrekcja Kolei Państwowych we Lwowie ogłasza

PRZETARG PUBLICZNY

na sprzedaż szyn staroużytecznych, znajdujących się na składach w poszczególnych Sekcjach Utrzymania Kolei Okręgu Dyrekcji Kolei Państwowych we Lwowie.

Termin wnoszenia oferty upływa z dniem 1 września 1929 r. do godziny 12-ej w południe.

Szczegóły przetargu są zamieszczone w „Monitorze Polskim“ nr. 186 z dnia 14. 8. 1929 r.

Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach ogłasza

PRZETARG PUBLICZNY

na: 1. urządzenie centralnego ogrzewania,
2. instalację urządzeń sanitarnych w gmachu szkół techniczno-zawodowych w Katowicach.

Warunki przetargu i druki ofertowe można nabyć w Województwie Kierownictwa Budowy Szkół Techniczno-Zawodowych w Katowicach, ul. Krasińskiego, za zwrotem kosztów własnych.

Oferty należy wnosić w kopertach zalakowanych do kancelarji Wydziału Robót Publicznych pokój Nr. 805 do dnia 22 sierpnia 1929 r. godzina 11, poczem nastąpi ich publiczne otwarcie.

Wadjum wynoszące 4 proc. oferowanej kwoty należy złożyć do Kasy Skarbowej w gotówce lub papierach wartościowych według wymogów, ustalonych w rozporządzeniu Ministerstwa Skarbu z dnia 10. 9. 1927 r. L. D. O. P. 5284/3. Oferty nieodpowiadające powyższym wymogom nie będą uwzględnione. Oddanie robót nastąpi w myśl dotyczących przepisów.

Za Wojewodę:

Inż. Zawadowski mp., Naczelnik Wydz. Robót Publ.

PRZETARG

na wykonanie prac budowlanych dla budowy domu mieszkalnego imienia Prezydenta Rzeczypospolitej I. Mościckiego w Katowicach, dziel. II przy ul. Welnowskiej. Patrz skrzynka na przetargi w ratuszu przy ul. Pocztowej nr. 2.

Magistrat miasta Katowic.

PRZETARG

na dostawę słupów telefonicznych.

Dyrekcja zakupi w drodze przetargu ofertowego słupy telefoniczne w ilości

200 sztuk długości 7,5 m.,
70 sztuk długości 8,5 m.

z dostawą loco berlinka brzeg Wisły.

Słupy winny mieć w cieńszym końcu grubość 16—18 cm., być sporządzone z impregnowanego, zdrowego drzewa sosnowego, prosto wyrosłego, bez pęknięć zewnętrznych i wewnętrznych, ciętego najpóźniej jesienią r. 1928 i przycięte w cieńszym końcu w daszek dwustronny.

Termin dostawy do 30. IX. 1929 r.

Oferty z podaniem ceny słupów loco berlinka należy wraz wadjum w wysokości 5 proc. oferowanej dostawy w kopercie opieczętowanej z napisem: „Oferta na dostawę słupów telefonicznych“ składać najpóźniej do godziny 12 dnia 25 sierpnia br. w niżej wymienionym urzędzie (Toruń, ul. Bydgoska 22), gdzie o godzinie 12 nastąpi otwarcie ofert.

Dyrekcja zastrzega sobie prawo swobodnego wyboru oferty.

Toruń, dnia 9 sierpnia 1929 r.

Dyrekcja Dróg Wodnych.

PRZETARG.

Komitet Budowy gmachu Dyrekcji Lasów w Toruniu ogłasza niniejszem przetarg publiczny na roboty kamieniarskie przy budowie wymienionego gmachu (ul. Mickiewicza i Moniuszki).

Ślepe kosztorysy i rysunki do przejrzenia, jak również potrzebnych informacyj udzieli Dyrekcja Lasów Państwowych (gm. Urzędu Wojewódzkiego pokój 24).

Oferty odpowiadające przepisom Min. Robót Publ. L. III. 396/26 o oddawaniu państwowych dostaw w zamkniętych kopertach, zaopatrzone w napis: „Oferta na roboty kamieniarskie przy budowie gmachu Dyrekcji Lasów w Toruniu" składać należy pod wyżej wymieniony n adresem osobiście lub pocztą do dnia 24 sierpnia godz. 12, w którym to terminie nastąpi otwarcie ofert przez Komisję przetargową.

Do oferty należy dołączyć pokwitowanie Kasy Skarbowej o wpłaceniu wadjum w wysokości 5 proc. oferowanej kwoty.

Toruń, dnia 7 sierpnia 1929 r.

Komitet budowy:

Wicedyrektor Lasów Państwowych: J. Sobieszczański.

Do naszego zakładu wodno-elektrycznego w Żurze (powiat Świecie) poszukujemy natychmiast zdolnego i wykwalifikowanego

TECHNIKA BUDOWLANEGO

obeznanego z budową mostów żelbetowych.

Zgłoszenia piśmienne z dołączeniem odpisów świadectw i życiarysu oraz z podaniem referencyj i wysokości wynagrodzenia uprasza się nadsyłać do **Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek"**, Toruń, ul. Mickiewicza 5.

BUDOWNICZEGO MIEJSKIEGO

z ukończoną szkołą budowlaną w wieku nie ponad 40 lat poszukuje się.

Uposażenie według VIII. grupy ustawy o uposażeniu urzędników państwowych, oraz odwołalny 15-procentowy dodatek komunalny.

Objęcie posady może nastąpić natychmiast, stabilizacja nastąpi po 3-miesięcznym okresie pracy próbnej.

Należycie udokumentowane wnioski przesłać należy do dnia 1-go września 1929 r.

Magistrat miasta Chojnic (Pomorze).

PRZETARG OFERTOWY.

Wydział Powiatowy Inowrocław ogłasza przetarg na budowę Domu Opieki Społecznej w Gniewkowie, a to na roboty ziemne, murarskie, ciesielskie, blacharskie i krycie dachu.

Bliższych informacyj udziela i wydaje ślepe kosztorysy budowniczy powiatowy (biuro nr. 13) od 8—15.

Oferty w zapieczętowanej kopercie z napisem: „Oferta na budowę Domu Opieki Społecznej w Gniewkowie" należy wnosić do biura nr. 13 do dnia 22. bm. t. j. czwartku godz. 12, poczem nastąpi otwarcie ofert.

Do ofert należy dołączyć poświadczenie Powiatowej Kasy Oszczędności na złożone wadjum w wysokości 5 proc. od oferowanej sumy jako depozyt do dyspozycji Wydziału Powiatowego oraz deklarację o znajomości i poddaniu się postanowieniom, wydawanych przez M. R. P. warunków ogólnych budowy i przepisów tymczasowych o oddawaniu robót i dostaw.

Wydział Powiatowy zastrzega sobie wolny wybór oferenta.

Przewodniczący Wydziału Powiatowego

w z. (—) Machalski, prakt. adm. I. kat.

PRZETARG.

Magistrat — Decernat Elektrowni — zamierza wydać w drodze przetargu

roboty malarskie

w Nowej Elektrowni Miejskiej.

Ślepe kosztorysy otrzymać można w biurach Decernatu Elektrowni, Ratusz pokój nr. 7, za opłatą 3.— zł., począwszy od dnia 19 sierpnia br. w godz. od 12—15.

Magistrat zastrzega sobie prawo dowolnego wyboru oferenta, lub też nieprzyjęcie żadnej ze składanych ofert.

Oferty należy składać najdalej do dnia 23 sierpnia br. do godz. 12, o której nastąpi otwarcie ofert.

Bydgoszcz, dnia 17 sierpnia 1929 r.

(—) **Inż. Arch. Raczkowski**, Miejski Radca Budownictwa.

PRZETARG.

Kierownictwo Rejonu Inżynierji Wybrzeża Morskiego ogłasza niniejszem przetarg na budowę schronów amunicyjnych na terenie portu wojennego w Gdyni.

Warunki przetargu i ślepe kosztorysy mogą zainteresowane firmy otrzymać w godzinach biurowych za zwrotem kosztów w lokalu Kierownictwa Rejonu Inżynierji W. M. w Gdyni—Oksywie.

Przetarg odbędzie się dnia 30 sierpnia 1929 r. o godzinie 10.45.

Kierownik Rejonu Inżynierji W. M.

OGŁOSZENIE.

Wodociągi miejskie mają na sprzedaż ca. 12 500 kg. wybrakowanych rur wodociągowych 100—150 mm. średnicy żelaznolanych.

Większa część tychże rur w długość 2—4 mtr. z mufami nadaje się specjalnie do urządzenia kanalizacji domowej.

Oferty na zakup rzeczonych rur składać należy do dnia 22 bm. w Magistracie, pokój 11, w ratuszu.

Nieuwzględnione oferty pozostawi się bez odpowiedzi.

Magistrat miasta Kościana (—) Maćkowiak, burm.

PRZETARG.

Państwowy Urząd Budownictwa Naziemnego w Wejherowie ogłasza publiczny przetarg pisemny na założenie instalacji centralnego ogrzewania, wodociągów i kanalizacji w gmachu Starostwa Grodzkiego i Urzędów Skarbowych w Gdyni.

Warunki i ślepe kosztorysy otrzymać można w wymienionym urzędzie za opłatą 5 zł. Tamże wyłożone są odnośne rysunki do wglądu.

Oferty z dołączeniem wadjum w wysokości 5 proc. od oferowanej sumy należy składać w zapieczętowanych kopertach z napisem „Centralne ogrzewanie gmachu Starostwa Grodzkiego i Urzędów Skarbowych w Gdyni" — w Państwowym Urzędzie Budownictwa Naziemnego w Wejherowie do dn. 23 sierpnia 1929 r., w tymże dniu o godz. 10-tej odbędą się rozprawy przetargowe.

Zastrzega się dowolny wybór oferenta.

DOBRORWOLNA LICYTACJA DRZEWA.

Z polecenia firmy N. Heller Synowie w Berlinie sprzedawać będę za gotówkę najwięcej dającemu zwantą partję

sosnowej tarczycy

wyprodukowanej ze surowca firmy Agahell, mianowicie: ca.

189 mtr.³ czubków
160 mtr.³ kubiastego
70 mtr³ szalówki
2.700 mtr.³ odziomkowego i boków.

Licytacja odbędzie się dnia 24. bm. o godzinie 12 na tartaku f-y N. Heller w Solcu Kujawskim, Toruńskie Przedmieście 7, gdzie może towar być oglądany od dnia 19. bm. od godziny 7—19.

Kucharz, komornik sądowy, Bydgoszcz, ul. Śniadeckich 7.

OGŁOSZENIE.

Urząd Gminy Bereźce, powiatu lubomelskiego, ogłasza przetarg na budowę murowanej szkoły powszechnej III-klasowej w Czmykosie, gminy Bereźce.

Przetarg odbędzie się w dniu 27 sierpnia 1929 roku, o godzinie 13-tej, w biurze Wydziału Powiatowego Sejmiku w Lubomlu.

Do przetargu zaprasza się firmy i osoby, które już wykonywały większe roboty budowlane i wykazać się mogą dostatecznem doświadczeniem budowlanem.

Oferty winny być składane w biurze Wydziału Powiatowego Sejmiku w Lubomlu w kopertach zapieczętowanych pieczęcią firmy, z napisem: „Oferta na budowę szkoły III-klasowej w Czmykosie" w terminie do dnia 27 sierpnia 1929 r. do godziny 12-tej. W tymże dniu odbędzie się w biurze Wydziału Powiatowego Sejmiku w Lubomlu otwarcie ofert w obecności oferentów.

Przy ofercie dołączony musi być kwit na złożone wadjum w gotowiźnie, względnie w państwowych papierach wartościowych na sumę niemniejszą, jak 5 proc. od sumy ofertowej. Oferty bez wadjum rozpatrywane nie będą. Należy zaznaczyć, że oferentowi znane są warunki techniczne, miejsce budowy, ilość i jakość dostarczonego już obecnie materjału budowlanego, wyrazić zgodę przyjęcia wspomnianych materjałów z podaniem wartości tychże materjałów.

Urząd Gminy Bereźce zastrzega sobie prawo unieważnienia przetargu bez podania powodów, dopuszczenia do przetargu ustnego, prawo wyboru oferenta bez względu na sumę, oraz oddania części budowy objektu.

Plan i kosztorys są do przejrzenia w biurze Wydziału Powiatowego Sejmiku w Lubomlu.

Pisarz Gminy Bereźce: **A. Rokicki.** Wójt Gminy Bereźce: F. Rudzki.

OGŁOSZENIE.

Spółka Wodna Święciańska ogłasza przetarg na wykonanie robót meljoracyjnych na rzece Kunie (przy m. Święcianach) w dniu 24 sierpnia 1929 r. o godz. 12 w lokalu S-ki (Święciany Magistrat).

Wadjum w wysokości 5 proc. od sumy zaoferowanej w gotówce lub papierach wartościowych.

O szczegółach dowiedzieć się: Spółka Wodna Święciańska, Święciany, Magistrat.

Zarząd S-ki Wodny Święciańskiej.

PRZETARG PUBLICZNY

na budowę Urzędu Celnego w Gorzycku (Sterki), powiat Międzychód.

Oferty należy składać w zapieczętowanych kopertach, opatrzonych napisem: „Oferta na budowę Urzędu Celnego w Gorzycku", do dnia 26 sierpnia r. b., do godziny 12 w południe, w biurze Państwowej Inspekcji Budowlanej w Międzychodzie, w którym to terminie nastąpi otwarcie ofert w obecności przybyłych reflektantów. Oferty złożone po upływie tego terminu nie będą rozpatrywane. Do oferty należy dołączyć kwi tn założone w Kasie Skarbowej w Międzychodzie wadjum w wysokości 3 proc. oferowanej sumarycznej kwoty, lub w walorach uznanych złożyć do rąk przewodniczącego Komisji Przetargowej.

Odnośne plany i warunki są wyłożone do wglądu w biurze Państwowej Inspekcji Budowlanej w Międzychodzie, gdzie można otrzymać druki ofertowe, za zwrotem ich kosztów w wysokości 10.— zł za cały komplet, tudzież wszelkie wypaśnienia, dotyczące projektowanej budowli.

Urząd Wojewódzki, Dyrekcja Robót Publicznych w Poznaniu, zastrzega sobie dowolny wybór oferenta, względnie nieuwzględnienie żadnej oferty, bez podania powodów.

Międzychód, dnia 10 sierpnia 1929 r.

Państwowa Inspekcja Budowlana.

Sprzedaż, dzierżawy, personel, zastępstwa.

Motory dynamo, wentylatory stale na składzie

Motory, dynamo-maszyny, wentylatory

7786

Kupno, sprzedaż, zamiana, reperacje, przewijanie panewki, kolektory najtaniej i dokładnie

ZAKŁAD ELEKTROMECHANICZNY

Warszawa, Krucza 22 - Tel. 204-55

— Warunki kupna i sprzedaży dogodne —

Motory od 1/4 do 20 KM. stale na składzie

SPRZEDAMY 7817

5 parowozów wąskotorowych

na tor o rozpiętości 600 m/m, wymagających remontu:

Nr. parowozu	Typ	Siła KM.	Rok budowy	Fabrykat	Ciśnienie
24€0	D	6ϑ	1918	Orenstein & Koppel	15
2462	„	„	„	„ „	15
1562	„	„	19 7	Maffei - München	15
1060	0-2-0	45	1916	Hanomag - Hannower	12
3702	„	35	1913	Dolberg - Düsseldorf	12

informacje u firmy:

Pińczowskie Koleje Dojazdowe w Pińczowie

Większa partja

rur flanszowych i odpływ. (kanal.)

do tychże fasonów okazyjnie do sprzedania

Zgł.: „ZENIT" Kraków, Szpitalna 7 7795

PŁUG MOTOROWY - STOCK

z powodu zmiany w gospodarstwie tanio na sprzedaż. Motor wyposażony w 2 biegi naprzód postępowe, 1 bieg wstecz, rozszerzenia kół, przyrząd przyczepkowy, napęd młocarniany itd. Paliwo: nafta, benzyna pp. 7816

E. Weissermel, Kruszyn, p. Konojady, p. Brodnica-Pomorze. Tel. 1

NOWO OTWARTA

wytwórnia i tłocznia wyrobów metalowych i galanteryjnych

Fr. Kalaus, Poznań, ul. Woźna 10

wykonuje wszelkie prace tłoczone w mosiądzu, alpadze, miedzi, aluminium i t. p. Do samochodów reflektory i części (półfabrykaty) według wzorów; pozatem przybory fryzjerskie, powoźnicze, elektrotechniczne jak i galanterję dla potrzeb domowych, zastaw cukierniczych i restauracyjnych oraz przybory turystyczne w aluminium.

Powyższe prace wykonuje się szybko, solidnie i tanio. 7789

Parowa maszyna

prawie nowa, rok budowy 1919, na 12 Atm., 70 KM.

sprzeda 7766

Inż. Józef Binder — Kraków, ulica Gertrudy 23.

4.500 kg proszku karborundowego

okazyjnie **tanio** do sprzedania 7794

„ZENIT", KRAKÓW, SZPITALNA 7.

FILC wełniany odpad nadający się na płyty do polirowania metalu i t. d. tanio za gotówkę oddajemy. 7785

Fabryka Poznań, ul. Piotra Wawrzyniaka 43.

Formy do wyrobu rur betonowych

każdego wymiaru, okrągłe, owalne, jajowe, studzienne itp

Dostawa szybka, wykonanie pierwszorzędne.

W 18 99 **JULJUSZ WEISS, koleje polne, leśne i fabryczne we Lwowie** 7814

Kupno okazyjne

Skład maszyn i naczyń mleczarskich przy głównej ulicy Dworcowej w większem mieście powiatowem woj. Poznańskiego, składający się z kompletnego urządzenia składu, przybocznego biura oraz środków lokomocji w jaknajlepszym stanie, samochód marki Renault i rowery. Cena ostateczna 10 tys. zł gotówką za wszystko wraz z towarem. Zgłoszenia do adm. „Rynku Metalowego i Maszynowego" pod nr. 7753

MOTOR ROPNY

firmy ZIELENIEWSKI 30 KM., 2 cylindrowy, stojący, w doskonałym stanie, prawie nowy, b. mało używany, w ruchu — może być w każdej chwili obejrzany — do sprzedania. Oferty na żądanie wysyłają 7784

Zakłady Przemysłowe „Chęciny", Sp. Akc., p-ta Chęciny 2

Około 100 centnarów

gazet starych

do sprzedania

Oferty do administr. **„Kupca", Poznań, Wielka 10**

Z powodu kupna traktoru jest **Lokomobila** w dobrym używalnym stanie, tanio do sprzedania o pow. ogrz. 11 qm 2 ciśnieniu roboczem 7 atm. firmy Garett & Smith, nadająca się do gospodarstwa rolnego lub tartaku. 7788

Wiadomość: Obszar Dworski Rudy, p. Solec Kujawski, powiat Bydgoski

---

Starszy pan, sądownie zaprzysiężony rewizor ksiąg,

poleca się Szan. Kupiectwu i Przemysłowi

do wszelkich prac buchalteryjnych

do kontroli ksiąg, zestawiania bilansów po cenach bardzo przystępnych. Zapewnia sumienną pracę.

Zgłoszenia uprasza się do admin. niniejszego pisma pod nr. 300.

Maszyny do sprzedania:

1 tokarnia używana, 3000 m/m długości pomiędzy kłami, 300 m/m wysokość kłów, 550 m/m wysokość kłów w przegię-

1 tokarnia używana 1850 m/m długość pomiędzy kłami,
ciu, ·/m wysokość kłów, 250 m/m wysokość kłów w przegięciu.
170 n, **a dwuramienna prasa ekscentrowa uży-**
1 cięż... zema kolanami, z boku znajdują się nożyce, wiel-
wana z ti... × 600 m/m, skok 100 m/m. 7820
kość stołu 100...

FABRYKA MASZYN - Lewandowicz, Bydgoszcz, ul. Chwytowo 13.

„R. Met."

WARUNKI DLA INSERENTÓW I ABONENTÓW:

CENY OGŁOSZEŃ: 1/1 str. 130 zł, ½ str. 75 zł, ¼ str. 45 zł, 1/8 str. 25 zł, 1/16 str. 15 zł. Na I. str. okładki 100%, na II. i IV. str. 50%, na III str. 30% dopłaty. — Artykuły opisowe z dopłatą 100%. — Dostarczenie kliszy autotypij z wyraźnych fotografij po 14 groszy za cm². W Gdańsku obowiązują powyższe ceny w guldenach. Ogłoszenia z zagranicy oblicza się w markach niemieckich. W wydaniach specjalnych obowiązuje taryfa inna. Miejscem wykonania zleceń i zapłaty jest Poznań; w kwestjach spornych miarodajny jest Sąd Grodzki (Okręgowy) w Poznaniu. Na wypadek skargi sądowej, nadzoru sądowego lub konkursu przyznane rabaty upadają. Konto czekowe P. K. O. w Poznaniu Nr. 202-796.